

... at se med egne øjne

En krønike
om Ry Højskole
1892-1992

Af Hans Munk Pedersen

**... OG RET FORSTÅ, HVAD TIDEN VIL,
MEN IKKE TRO DENS LØGNE ...**

AF MARIE VENØ THESBJERG

RY HØJSKOLE – 125 ÅRS JUBILÆUM

FORORD

”... og ret forstå, hvad tiden vil, men ikke tro dens løgne ...” har været på Ry Højskoles program, siden C. Hostrup indskrev det i skolens DNA i 1892. Nu får den sætning lov at fuldende titlen på 100 års jubilæumsbogen, ”... at se med egne øjne” – som man finder, hvis man vender denne bog om. Marie Venø Thesbjerg, der har samlet fortællingen om de 25 år, der er gået siden, er tidligere elev og ansat – men først og fremmest journalist. Hun har opsøgt elever og ansatte fra perioden og med deres ord skabt en fortælling om Ry Højskoles nyeste historie. Fortællingen gør ikke krav på at være den eneste sandhed om tiden, der gik. Andre stemmer ville have lydt anderledes, men forhåbentlig har de, der taler her, ramt væsentlige sider af vores fælles historie. Begynder du læsningen, så indstil dig på, at du må læse færdigt, inden du kan slippe bogen igen.

Tak til alle, der har medvirket og vovet at fortolke vores fælles erindring.

Ole Toftdahl, forstander

Research og tekst: Marie Venø Thesbjerg, journalist og underviser, elev F98, ansat 2009-2014.

Redaktion: Forstander Ole Toftdahl og Marie Venø Thesbjerg.

Grafisk opsætning: Anne Mark Møller, elev E96.

Korrektur: Anna Bonderup.

Tryk: Skabertrang, Silkeborg.

Bogen er udgivet i 2017 i anledning af Ry Højskoles 125 års jubilæum.

INDHOLDSFORTEGNELSE

... og ret forstå, hvad tiden vil, men ikke tro dens løgne ...	06
De fede 90'ere	07
Tidslinje over forstandere	18
Krisen i 00'erne	19
2004 – ny forstander sætter ny kurs	24
2008 – Ole Toftdahl er ny forstander	29
Livsoplysning i 2010'erne	30
2017	41
Kilder og credits	43

Hvad skete der på
Ry Højskole de
seneste 25 år?
Hvad forandrede sig,
og hvad forblev det
samme?

... OG RET FORSTÅ, HVAD TIDEN VIL, MEN IKKE TRO DENS LØGNE ...

Morgensang 7/4 2017

Foredragssalen med udsyn til søen er som vanligt linet op med stolerækker besat af søvnige elever med morgenhår, kaffeånde og højskolesangbogen i hænderne. De synger højt og hjerteligt denne morgen *Noget om helte*, og forstander Ole Toftdahl slår tonen an på klaveret. En elev holder et oplæg om anden verdenskrig og viser en digital infografik, som han har fundet på internettet, og som udstiller antallet af døde fra krigens involverede lande. Det grafiske udtryk er overbevisende, tallene er sørgelige og sindsoprivende og giver anledning til refleksion. Om livet og døden. Krig, fred og overlevelse.

De unge er midt i deres livs højskoleophold. I gang med et sabbatår efter en ungdomsuddannelse. Alle er i begyndelsen af 20'erne. Fra forskellige steder i Danmark, men flest fra Østjylland og det østlige Sjælland. Et par elever fra USA, Nepal og Ghana har også fundet vej til Ry Højskole dette forår. Fællesskabet trækker i dem og bekræftes i dagens første, faste ritual:

”Morgensang – jeg er helt vild med det. Jeg er tosset med det. Det er så skønt, når vi synger højt sammen. Det kan et eller andet. Især når man får nogle særlige sange sammen som hold. Det giver et sus og et sammenhold,” fortæller William Horn fra Østerbro, elev F17. Holdet har allerede fået nogle yndlings-sange: *Noget om helte*, *Duerne flyver* og *Danmark* af Gnags, som er forstander Ole Toftdahls signatursang. ”De sange er vi ret pjattede med,” siger William.

Foråret 2017: En fyldt højskole emmer af liv med 94 elever. I gården foran spisesalen og det nyrenoverede cykelskur, som nu hedder Sommerhuset og rummer værksted til naturfagene, snitter, steger og koger friluftseleverne sig ind i trangiamesterskaberne. Forskellige dufte af basmatiris, balsamico og bøv smelter sammen med røgen fra trangiaerne og snor sig opad i små tåger og blander sig med forventningens glæde i smilende, unge ansigter. Andre elever giver den gas på bas og trommer i musik, nogle kaster sig ud i dramatikens kunst i teater, og andre boltrer sig i keramik, kunst, foto og i meningsfulde samtaler i horisontfagene.

Foråret pibler frem i træer, planter og elevernes sind. Kådhed og kærlighed sværmer i luften. ”Nu åbner det sig. Folk åbner op, og man ser hinanden og lærer hinanden at kende. Man får lyst til at opleve ting sammen med andre, ikke kun være tilskuer, men også være med til at arrangere noget sammen. Nu begynder folk at te sig. Det er fucking lækkert,” lyder det fra William.

Det over 100 år gamle Bakkehus er væk for altid og erstattet af et krater i jorden. Det er et tegn på gode tider på Ry Højskole. For nu skal 30 millioner kroner fra A. P. Møller Fonden bruges til at bygge en treetagers bygning med nyt indgangsparti, musiklokaler, undervisningsrum, balkoner og kælder. Bakkehuset skal bygges sammen med Gul Gang og give plads til nye design- og kunstlokaler. På sigt skal yderligere 15 millioner kroner være med til at renovere Brugsen og Folkevang, skabe plads til nye elevværelser og værksteder, udvide køkkenet og skabe nye funktioner i gårdrummet. Skolen får en mere synlig facade ud til Klostervej og en arkitektonisk linje, som binder skolen sammen med byen og det lokale fællesareal Stationstorvet for enden af Klostervej ved jernbaneoverskæringen.

Elevtallet er steget støt siden 2006. Højskolen har nu venteliste til både forårs- og efterårsskolen. Jacob Steiglich-Petersen, elev F17 er ikke i tvivl om, hvad der trækker de unge til: ”Haven er nr. 1. Det var haven, der solgte mig, den dag jeg var på besøg. Jeg kom rundt om muren og så bang! Så ramte haven mig. Solen. Vandet, der glimtede og folk, der rendte rundt i haven. Det var fremragende. Folk spiller bold, jonglerer, bader, står på hænder og bruger svedhytten. Der er altid nogle i gang med noget i haven.”

20-årige Helene Kemp fra Hellerup, elev F17 udtrykker sin begejstring sådan: ”Det er megadejligt at være her. Jeg har det virkelig godt her. Jeg er totalt glad. Hvis jeg skulle have en tatovering, så skulle det være nu. Så jeg kunne tænke tilbage på det her. Det skulle være et minde fra mit liv, som jeg ville ridse ind i huden.”

DE FEDE 90'ERE

Kan du huske det?

De fleste, der kender Ry Højskole, kan sagtens huske det dér. Haven. Følelsen af at ville holde fast i glæden og oplevelserne. Måske er det ikke den samme højskole længere, som dengang du gik der. Nogle har det svært med forandringerne, når de kommer tilbage til skolen. Forandringer er uundgåelige, men samtidig er Ry Højskole et sted, hvor tradition er det, der binder årgangene sammen.

Men hvad skete der på Ry Højskole de seneste 25 år? Hvad forandrede sig, og hvad forblev det samme?

Denne historie tager tråden op fra kroniken "...at se med egne øjne" om Ry Højskole, som blev udgivet i 1992 i anledning af Ry Højskoles 100-års jubilæum. De sidste 25 års historie handler om en højskole, der fandt en måde at drive højskole med succes efter forandringer i 60'erne og 70'ernes ungdomsoprør og klarede sig godt ind 90'erne med stabilt høje elevtal. Det er også historien om en krise i 00'erne, hvor manglende elever er ved at lukke højskolen. Ry Højskole må på ny finde sit ståsted og bygge sig op fra meget lave elevtal til en sprængfyldt højskole i fuldt flor i 2017 med nye drømme om fremtiden som bæredygtig højskole.

1993:

"Fremgang, blomstring, gode tider ... – Så lyst og positivt kan vi faktisk beskrive situationen i disse år. Dog kun for højskolens vedkommende, og desværre ikke hvad angår verden som helhed. Ude omkring er der problemer, tragedier og vanskelige opgaver som aldrig før. Og i sidste ende er dette jo også højskolens anliggende," skriver forstander Jens Bonderup under *Siden sidst* i årsskriftet i 1993.

"Indadtil derimod går det så strålende, at man næsten kan blive helt bange. Vi får elever, masser af elever. De er glade, søde, fornuftige og sjove og meget berigende at holde højskole med. Økonomien er også helt god. Og som kolleger kan vi glæde os over en frugtbar og næsten problemløs atmosfære. Vi kan sammen og gør det sammen – laver højskole. Vi tror også, at vi laver rigtig god højskole, uden dog at bilde os ind, at vi er bedre end vores forgængere, eller at dagens højskole indholdsmæssigt skulle rage over 80'ernes, hvor det hele var mere besværligt," reflekterer han. Det går også godt for de fleste andre højskoler. Det samlede årselevtal er stigende og større end nogensinde i højskolehistorien, trods et generelt fald i antallet af unge, fortsætter Bonderup i Skriftet.

90'erne: Ry Højskole er stadig en almen, grundtvigsk skole med fokus på almen dannelse gennem et bredt udbud af fag som: *journalistik, samfundsfag, gymnastik, musik, teater, billedkunst, keramik, filosofi, pædagogik og naturfag*. Jens Bonderup er særligt glad for teater og musik, men insisterer samtidig på samfundsfag, historiske, filosofiske og politiske fag.

"Det var en traditionel grundtvigsk skole med en bred vifte af fag og uden specialisering, men med en interesse for det historiske og teologiske. Jens Bonderup mente, at hvis noget skulle være bærende og definere en højskole, var det historie og religion. For ham var det vigtigere end fx teater, som han selv brændende gik op i. Det betød, at han sammen med Knud Riis, som var teolog og mig, der er cand.pæd. i religion og pædagogik fik en trio, som satte en dagsorden.

Der var muligvis nogle af de andre lærere, der kunne være irriterede over trioen ideologiske tilgang,” fortæller Freddy Jensen, underviser i filosofi, psykologi, Kierkegaard, idéhistorie og historie fra 1989-94 og medlem af skolens bestyrelse fra 2004-2017. Han understreger, at der trods fælles fodslag også var store meningsforskelle mellem de tre.

”Jeg brugte kunst, film, radio, digte og musik i min undervisning. Samværet havde en eksistentiel karakter. Det var ikke egentlig debat, men mere en samtale, der prøvede at gøre os alle klogere. Det var en erkendelsessamtale, som opstod ved at lytte til hinanden. Vi søgte måder at tale om emnerne på, så man ikke skulle have en gymnasial uddannelse på forhånd for at være med. Alle kunne være med. Og hele tiden var der et fokus på at undersøge: Hvad rager det os? Det var metoden. Og det er nemmere sagt end gjort,” forklarer Freddy Jensen.

Samtidig er der en interesse i samfundet, i murens fald, østlandene og for det politiske. Debatfag er på skemaet hver uge for alle. Kurser som *Folk og nationer i Europa, Hvad kommer efter demokratiet?* eller *Hvad er demokrati?* trækker godt i 90'erne. Der er rejser i Luthers fodspor til Thüringen, til Slovenien, Budapest, Prag og Balkan og en rejse i 2000 til Østrig med besøg hos Jürg Haider, der skaber omtale i forskellige medier.

”Det var et fantastisk og meningsgivende job. Det var et meget frit arbejde forstået på den måde, at man selv kunne bestemme, hvad man ville undervise i uden lærerplaner og evalueringer. Der var et fundament af kristendom. Vi gik fx i kirke om søndagen efter elevmødet, og så var der prædiken på skift ved nogle af lærerne. Det politiske og religiøse fyldte rigtig meget,” siger Kristian Samuelsen, der underviste i politiske fag og arrangerede rejser blandt andet til Japan og østeuropæiske lande.

En del af tidsånden er også feststemningen og den tidstypiske rygerbus på rejserne: ”I 90'erne hyggede vi os næsten lidt for meget. Vi ville ud at se verden, men vi kom ikke så langt med at træde ud i verden. Det var fx lidt hærgende at tage til Prag og drikke hjernen ud. Vi kørte afsted i en rygerbus og i en ikkerygerbus, og det var altid sjovest i rygerbussen! Det var et billede på tiden. Flere sad og røg til personalemøder, fester og i pejsestuen. Og så pludselig kom

tiden med rygeforbud, og vi fulgte med. Det er typisk Ry. Vi er ikke de første til at gøre noget, men vi følger med,” husker Henrik Kidmose, der underviser i litteratur og journalistik i 90'erne.

En af dem, der blev tiltrukket af fagudbuddet på højskolen, var Hanne Skjærlund Andersen, F99. Hun valgte Ry Højskole, fordi hun ikke kunne komme ind på sit studium på kvote 1 og derfor samlede point med et højskoleophold til kvote 2. ”Jeg tænkte, at det var et sted, hvor jeg skulle udfordre mig selv. Så jeg tog *billedkunst* med Inge, *krop og sind* med Helga og *se lysset* – noget om oplysningstiden med Kristian Samuelsen. Jeg havde også et kristendomsfag, hvor vi gik i kirke, og vi cyklede rundt og besøgte forskellige steder. Jeg havde *kor* med Steen. Morten Brockhoff havde jeg til *astronomi*, hvor jeg husker, at han simulerede vægtløshed og hang mellem to borde og lignede en, der svævede. Han spillede altid *Psycho killer* til festerne. Sangaftener kaldte han at *strække ørerne*: Vi sang i én toneart, og han spillede i en anden,” siger hun med et stort grin.

Hverdagen er fuld af glade højskoleelever, morgensang, måltider, undervisning, venskaber på kryds og tværs. Haven er frisk og indbydende. I Rosengården springer roserne ud om sommeren. Skolen får en ny bådebro i gave af Elevforeningen til 100-års jubilæet i 1992. Den indbyder til at bade og sejle i Møllesø fremfor i Knudsø. I 2001 kommer badebroen til under et kursus på Ry Uden Filter.

”Der var altid gang i den. Nogle ville altid noget og satte noget i gang og spurgte: hvem vil med? Det kunne være at gå i værkstederne, på gåtur, kanotur, cykeltur, badetur eller lave sang- og filmaftener. Og selvfølgelig havde vi megafest hver weekend i Café Sommersol. Vi lavede alle ting sammen. Sov ti mennesker på værelset og gik i fællesbad i Bakkehuset. Det var aldrig pinligt eller akavet at være piger og drenge sammen. Vi sang trestemmigt sammen eller fik stillet matematiske gåder, som vi kunne diskutere i bruseren. Det var bare vildt hyggeligt,” siger Hanne, F99, der som mange andre, skabte venskaber for livet på højskolen.

90'erne bringer en slags kontinuitet med sig i personaleflokkene.

”Bonderup får sat et nyt hold. Det er en stabil og god periode med mange af de samme lærere. Det er et fedt sted at være. Vi er mange i 30’erne, der får børn og har et socialt fællesskab med ungerne, der hygger sig sammen,” fortæller Henrik Kidmose. For nogle bliver Ry Højskole rammen om et helt arbejdsliv. I 1994 kan Peter Kok i køkkenet markere sit 25 års jubilæum.

1992: Ry Højskole fejrer 100 års jubilæum i en rus af fyrværkeri og fest. Den får fuld gas på alle festparametre: teateropførelse, udgivelse af jubilæumsbog, udgivelse af bog med prominente skribenter, reception, sangen *Under alt for store jyske skyer* af Benny Andersen og 550 mennesker til jubilæumsfest og spisning på øen i bunden af haven. Jens Bonderup og personalet slår fast, at de kan fejre almen dannelse gennem 100 år og livslyst med stil.

”Det var virkelig et højdepunkt, jeg vil huske. Det var en udfordring, ja, en prøvelse med det telt nede på øen til spisning og at få logistikken til at fungere for mange hundrede mennesker. Jeg kan huske, at der var fyrværkeri til en formue. Det var da alt for meget,” erindrer pedel Bendt Svendsen.

”Hvad gav det så? – En oplevelse; bunker af presseomtale; et prestigeprojekt, som markerede os smukt i det københavnske; skulpturer, melodier og bøger, som måske lever videre. En indsats vi kan være bekendt. Men først og fremmest befæstede det os som en højskole, der er en levende og sammenhængende historie,” ræsonnerer Jens Bonderup i Skriftet i 1992.

Foredragssalen blev efterfølgende renoveret og adskilt fra gymnastiksalen og kunne indvies den 15. september 1992 på selve skolens 100-års dag.

Efter jubilæet startede elevmøderne for alvor med at blive store.

Jens Bonderup gør meget ud af at skabe forbindelse til de tidligere elever fra den ”gamle” højskole og sørger for at holde god kontakt med de gamle årgange til elevmøderne. Han holder meget af Inger Marie Terkelsen, som jævnligt kommer på besøg på højskolen, mens Jens Bonderup er forstander, fortæller Anna Bonderup. Jens forsøger på den måde at fastholde en forbindelse til Terkelsens højskole og noget af tankegodset fra den tid.

Kulturchok, københavneri og anarki

Jens Bonderup bliver forstander i 1989 efter forstander Klavs Birkholms exit efter blot 9 måneder på Ry Højskole. Skolen leder efter en kapacitet, der kan følge efter Niels Højlund. Birkholms profil matcher en forventning til at føre skolens grundtvigske tradition videre, og han har en klar vision for, hvad højskolen kan i de urolige år med opbrud i øst og glasnost.

Turen med Birkholm som forstander går til Ungarn, husker Jan Kjellerup, elev i 88. Eleverne skal med egne øjne opleve Europas grænse mellem øst og vest. Det var netop i Ungarn de senere kunne opleve starten på murens fald.

”Alle var vildt begejstrede for Birkholm i starten, fordi han var klog, begavet og imødekommende og ville alt det, vi ville. Alle var tilpas. Der skulle fornyelse til. Men hurtigt kunne vi mærke, at højskolefremmedheden var det, der tog over. Han var ikke højskolelevant, forstod ikke den folkelige ånd og fællesskabets betydning. Vi skal jo lære ham det, tænkte jeg. Men Klavs havde desværre ikke fornemmelse for personalets mangfoldighed og den samværskultur, vi havde, og som lå som en grundtone mellem os. Han dumpede lige ned i et felt, som ikke kan forandres på et halvt år. Der var meget uldsok og anarki i den tid – galskab og frihedstrang, og vi havde helt sikkert godt af at blive rusket. Men det blev for svært. Det blev en turbulent og lærerig periode for alle,” fortæller Birgit Dahlstrup, der underviste i billedkunst, musik og yoga fra 1981-94.

Indadtil blev det sværere og sværere, og konflikterne tog til i styrke. Det lykkedes ikke Birkholm at vinde lærernes tillid og opbakning til at vende højskolen den vej, han ville. ”Birkholm formåede ikke i tilstrækkelig grad at stikke fingeren i jorden og gøre forandringen til et fælles projekt. Det var som om, at ånden på Ry var truet af et udefrakommende projekt,” reflekterer Jan Kjellerup.

”Det var en polariseret tid på den måde, at Højlund og Bonderup repræsenterede et højskolesyn, hvor man ville være et værn mod det pæne og politisk korrekte. Med Birkholm blev polariseringen tydelig. Han repræsenterede et andet højskolesyn, og det stødte fuldstændigt sammen med det herskende på Ry Højskole på det tidspunkt. Holdningen i Ry var: Man skal vogte sig for dem, der vil det politisk korrekte, holde en fed fest og sige fuck de hellige,” forklarer

Jens Lauesen, der som medlem af Elevforeningens bestyrelse var tæt på begivenhedernes gang. Skolens bestyrelse ser ingen anden mulighed, end at vejene må skilles.

Sagen udspillede sig i pressen som en absurd krig mellem ét højskolesyn i Ry og et andet blandt Ejvind Larsen og andre af Birkholms støtter i København.

Nu skal vi vise dem en anarkistisk, livssprudlende udgave af Grundtvig

Selvom Birkholms periode blev en parentes, blev den afgørende, fordi den kom til at definere, hvad Ry Højskole i hvert fald ikke er og kom til at sætte spor i den fælles bevidsthed.

”Det er som om, Bonderup tænker, nu skal vi fandeme vise dem og lave en anarkistisk, livssprudlende udgave af Grundtvig, hvor det bobler nedefra, af lyst, begær og begejstring. Det skal komme nedefra. Det kan ikke påduttet af andre ovenfra. Så er det falsk. Vi var sikre på, at vi havde fat i den lange ende og gjorde det rigtige i 90’erne. Vores udgave var den helt rigtige, mente vi,” reflekterer Jens Lauesen, der var teater- og filosofilærer fra 1994-2003.

Positioneringen af synspunkter handlede også om dem, der lavede højskole for erhvervslivet, nogle af idrætshøjskolerne, og dem, der lavede kompetencekurser. ”Vi var de bedste, det vidste vi bare. Det var på en måde grotesk. Det havde alle ingredienser til det store drama. Det var de store livsspørgsmål. Det gjaldt liv og død. Bonderup gik ikke af vejen for at ytre sin holdning om, hvad god højskole var.”

Forstander Jens Bonderup, som blev ansat under Niels Højlund i 1975 havde en god fornemmelse af, hvordan han kunne lede stedet og det ofte meget selvstændige og til tider anarkistiske personale. ”Jens havde enormt vide rammer for, hvad du kunne gøre, og hvad du kunne stå for. Der var ikke meget pædagogisk ensretning, men vi havde mange pædagogiske diskussioner. Der var plads. Anarki. Det var frit og karakteriseret af en god portion vanvid. Der var vilde ideer og skøre ting, og samtidig nogle gamle sære traditioner, som var enormt morsomme,” fortæller Inge Ørntoft, underviser i billedkunst på Ry Højskole fra 1995 til nu.

En af traditionerne var, at lærerne klædt i sort og hvidt serverede til den første elevfest og lavede indmarch til Wagners Tannhäuser ouverture.

Lidt senere slog Jens på glasset, Anna satte sig ved klaveret, og så sang mændene *Fordum var der fred på gaden* fra *Maskerade* af Carl Nielsen. ”Eleverne elskede det. Det var fantastisk. Vi sang meget,” husker Kristian Samuelson.

På en personalerejse til Letland medbragte mændene hjemmesyede gammel-dags sribede badedragter. Bonderup slentrede rundt i outfitted med en lokalt indkøbt stok ved badesøerne og vakte stor opsigt og morskab med et udspring med stok fra femmetervippen.

”Vi havde nogle fantastiske personaleture og et godt sammenhold. Bonderup var god ved personalet. Når vi lavede et godt stykke arbejde, så skulle vi forkæles, mente han. Vi var på rejser, og nogle gange på vilde personaleudflugter i Peter koks båd til Tulstrup eller et andet sted. Det var gode tider. Vi havde det sjovt,” fortæller pedel Bendt Svendsen.

Peter Koks traditionelle danske mad passede godt ind i den traditionelle del af højskolen. Når eleverne rejste, spiste personalet æggekage. Til jul holdt de selvfølgelig julefrokost. Der var fester for bestyrelsesmedlemmerne og deres ægtefæller, Elevforeningens bestyrelse, personalet og ægtefæller. Cognacgilder blev de kaldt. Det styrkede traditionen og gjorde festerne til noget særligt.

”Som nyansat skulle man holde en tale til det første cognacgilde, det var bare morsomt. Mændene skulle synge for kvinderne. Alle var pænt klædt på. Der blev brugt en gammeldags form for at have det sjovt. Jens rummede selv en smule vanvid. Han var et festmenneske. Der har altid været humor på Ry Højskole. Det er vildt vigtigt,” fortæller Inge Ørntoft.

Bare bryster, bongotrommer og yogatumult

Da skolen runder 100 år, udgiver skolen bogen *Gud anno 1992 – Essays til Ry Højskoles 100-års jubilæum*. 15 mænd og 3 kvinder skriver om kristendommen og troen på Gud i relation til højskolen og om traditionstabet som en udfordring for det moderne menneske.

Forud var gået et ungdomsoprør i 60’erne og 70’erne med oprør mod autoriteter, fadervor og salmer og en periode i 80’erne med en stærk interesse i Østens

visdom og traditioner, som gav anledning til at spørge til Guds og kristendommens plads på højskolen. ”Der var sket et skred i 60’erne. En slags syndefald. Noget var gået i stykker, som ikke kunne heles igen – den selvfølgelige sammenhæng mellem det kristne og højskolen, den var der tydeligvis ikke mere. Religion var ikke længere en selvfølge,” forklarer Freddy Jensen.

I bogen begrundet Jens Bonderup sit højskolesyn. Han insisterer på en grundtvigsk udgave af højskole med det folkelige knyttet til det nationale som det væsentlige for højskolen. Han fremhæver Grundtvigs citat som en påmindelse om, at mennesket er både støv og ånd og hinandens forudsætninger:

”Mennesket er ingen abekat bestemt til først at efterbe de andre dyr og siden sig selv til verdens ende, men en mageløs, underfuld skabning, i hvem guddommelige kræfter skal kundgøre, udvikle og klare sig gennem tusinde slægter, som et guddommeligt eksperiment, der viser, hvordan ånd og støv kan gennemtrænge hinanden.” (Grundtvigs udvalgte værker VI).

Han går til angreb mod den trend og anskuelse, at støv er det vigtigste og mod de højskoler, der specialiserer sig i ’legemspleje og kropsideologier’ og anser det, som hævet over det åndelige. Man kan ikke bare tage sin egen ideologi som gidsel, skriver han. På samme måde står han på mål for modersmålet, historie og sproget som bærende og overlegen overfor metasprog som kropssprog, billedsprog, tonesprog og formsprog. ”Som sprog er og bliver de forbeholdt dem, der tilegner sig teknikken. Andre kan, endda meget kvalificeret, vurdere kunstneriske udsagn, og vi må alle lære at forholde os til dem. Men metasprogene bliver aldrig sprog i modersmålets forstand, aldrig et kommunikationsmiddel omfattende samtlige danskere til forskel fra alle andre folk, aldrig en fælles klangbund, hvis historiske forudsætninger, vi alle som danskere er indfældet i. Derfor kan dansk litteratur, danske sange, dansk historie osv. ikke sidestilles med kropsovelser, guitar-spil, grafik og videoudfoldelser. Gør vi det, undergraver vi selve højskolebegrebet.” Det udfordrer ham og hans højskolesyn, at ”kristendommen ikke er interessant for eleverne – som hellere vil have yin-yang.”

Bonderup og Højlund gav ikke fem flade ører for andre spirituelle retninger, fortæller Freddy Jensen.

Birgit Dahlstrup som var underviser i musik og billedkunst under både Højlund og Bonderup fra 1981-1995 skaber en fornyende tilgang til højskole gennem sine fag og får kamp til stregen af Bonderup og Højlund, da hun begynder at undervise i yoga. ”Jeg var frisk og ny og kom med nogle fag, som var lidt forbudte. Jeg var yogalærer og underviste i yoga. Det skræmte Niels og Jens fra vid og sans. Jens var lutheraner om en hals, og så kom jeg og sad i skrædderstilling, og eleverne sad i hobetal. Det var ikke kristent, og var det mon noget med gurustatus? Det tiltrak mange elever. Så vi havde mange møder om det. Hvad var det for noget?” forklarer Birgit Dahlstrup.

”Jeg tog kampen op. Det kan da ikke passe. Her kommer jeg, den mest jordbunde nordjyde man overhovedet kan få, og så skulle jeg under lup, som om jeg var en svævende hinduist. Jeg var friskolebarn, og jeg kunne alle Grundtvigs salmer udenad. Jeg fandt det provokerende, at mine kollegers syn på religion og filosofi var så fast og for mig at se begrænset. Rummeligheden var svær at få øje på. Hvis Grundtvig havde levet, er jeg sikker på, at han ville komme og meditere og lave yoga med os. Den tanke var fjern for Højlund og Bonderup. Det var en provokation, et indbrud i det allerhelligste felt. Jeg blev prøvet og spiddet. Og jeg overlevede. Man skulle have sin selvtillid i orden,” fortæller hun.

70’erne og 80’erne bar præg af et opbrud med det patriarkalske, synet på kristendommen og religion, som Birgit som ung højskolelærer var med til at bløde op, da hun var ansat under Niels Højlund.

”Han var vild og anarkistisk og også traditionel. Samtidig havde han et stort vingefang. Nok så barsk og provokerende han var, ligeså mild og blid var han. Og han blev min hjerteven. Han havde faktisk empati – og tilgivelse var tilgivelse. Og så lærte han mig, at man skal kaste sig ind i sagen og give af sig selv,” siger Birgit Dahlstrup.

Højlund blev kendt som den sidste højskolepatriark. For mange var han et stort forbillede. De fleste elskede ham, og alle accepterede ham.

”Bonderup bærer i høj grad den tradition videre, som han er stødt på hos Niels Højlund. Det havde dannet en ramme i hans verden. Skolen fortsætter stort set

på samme måde under Bonderup. Men samtidig med at være traditionel i sin stil, så har han og skolen også en åbning til det nye,” mener Freddy Jensen.

Mangfoldighed, misbrugere og murens fald

”Jeg var en af dem, der fik livet vendt på hovedet, da jeg kom på højskole,” fortæller Jan Kjellerup, som var elev i E88 under forstanderskiftet og senere aktiv i Elevbestyrelsen og i højskolens bestyrelse. Verden var optaget af Glasnost, murens fald og demokratiprocessen i Østeuropa. Generationen af unge blev beskrevet som yuppierne, generation X eller selvoptagne unge, der skulle prøve alt af og søgte friheden til at være sig selv, som indimellem gav mange en snært af rastløshed.

Jan Kjellerup var ung, faglært håndværker og havde svært ved at finde retning. En dag kom han forbi *Åbent hus* på højskolen. Der hang et banner mellem Bakkehus og Folkevng, hvor der stod ”Velkommen tilbage,” husker han. Banneret var muligvis henvendt til en elev, som havde været væk fra holdet noget tid. ”Jeg blev nysgerrig. Jeg gik derind, og jeg oplevede det som et sted, der var åbent mod verden, et anerkendende sted. Så kom jeg på højskole. Højskolen blev min livshistorie med venner for livet, et ægteskab og to drenge, der begge mange år senere blev elever på Ry. Naturligvis helt på deres eget initiativ, fortæller han.”

”Højskolen gav mig identitet, et samfundsmæssigt udgangspunkt, en retning og orientering for mit liv. Dengang var meget sort/hvidt – enten var du venstreorienteret, eller også var du en idiot. På Ry Højskole fik jeg nuancer, tradition, historie og sangene – og måske vigtigst – en forståelse af kristendommen, der også dengang var noget svært noget for mange som mig,” siger Jan Kjellerup.

En mangfoldighed af danske unge gik på højskole med flygtninge fra Iran og vietnamesiske bådflygtninge. Mange elever i 80’erne og op i 90’erne var sendt af kommunen med kontanthjælp eller var på dagpenge. En stor andel af dem havde problemer som arbejdsløshed, alkoholproblemer, hashmisbrug og sociale eller psykiske problemer. Det var en del af tiden at parkere dem på højskole. ”De blev mit varemærke. Dem var jeg god til at tage mig af. De blev en vældig praktisk lærebog i menneskets mangfoldighed. Højskolen var i 80’erne også et

”refugium” for de skøre, de skæve, de alternativt begavede og de meget sårbare,” fortæller Birgit Dahlstrup.

Hun hentede gæstelærere ind som Stanley Rosenberg, flere pionerer indenfor zoneterapi, jungiansk drømmetydning, meditation osv. Det var til tider grænseoverskridende og vildt at arbejde med sårbare unge mennesker på den måde. Og Birgit måtte ofte lægge en skulder til gråd og hulken. Det var ikke ualmindeligt at måtte tilgive en elev, der ikke havde taget sin antabus eller køre en elev på psykiatrisk skadestue. Rollen som højskolelærer var alsidig, man var både mor, far, faglig lærer, kostskolelærer og eksistentiel vejleder. Nogle elever slap aldrig kontakten. For dem blev læreren en livsven, og højskolen blev den familie, de aldrig havde haft.

En tidligere elev udtrykker mødet med de andre elever sådan: ”Det, jeg særligt lærte på højskolen, var at få øjnene op for andre. Alle har ikke samme muligheder. Alle har ikke samme udgangspunkt. Nogle har så store psykiske udfordringer, at de ikke kommer til at fungere stabilt eller normalt, så de kan få en uddannelse eller et arbejde. Det lærte jeg. Det lyder måske banalt. Men det var det ikke for mig i den alder. Vi kom til at kende hinanden rigtig godt. På godt og ondt. Opholdet gav mig en indsigt i, at livet kan være forskelligt. Alle har ikke samme ståsted. Nogle har mere at slås med. Det har givet mig en rummelighed, som jeg bruger som voksen,” reflekterer Hanne Skjærlund Andersen, elev F99.

Fagene fornyes. Yoga var tidens gymnastik. I malerværkstedet blev arbejdsmetoderne mere ekspressive med terapeutiske udtryksformer. Fagene var en naturlig fornyelse af arbejdet med krop, sind og ånd. Musikken skulle være rytmisk fremfor klassisk. Vævning/tekstulfag blev skiftet ud med musik som hovedfag i 1989. Hvad rytmisk musik dog skal på en højskole blev forsvaret i Skriflet!

Birgit Dahlstrup købte grej: instrumenter og bongotrommer. Hun holdt sommerkurser med morgensamling på øen med bare tæer, bare bryster og bongotrommer.

”Naturlærer Ole Fogh havde fortalt mig, at hvis vi stampede, så kom der regnorme op af jorden. Så vi spillede en regndans, og vi bongo’ede derudad. Nogle af kursisterne fra København skreg, når regnormene kom op. Det var det rene voodoo. På et tidspunkt kom landbetjenten, mens jeg stod dér kun i underbukser. Det var jo så hedt. Der var naboklager over larmen i haven. Så vi måtte blive inde og spille, for det larmede for meget. Joken gik derefter, at jeg var ved at blive anholdt for voodoo, bare bryster og bongotrommer,” griner hun.

De er nogle anarkister hele bundet

Ry Højskole med Jens Bonderup i spidsen bliver kendt som *traditionalister* i 90’erne, dem, som insisterer på en fri højskole uden kompetencegivende eksamen, og som ikke er del af det formelle uddannelsessystem. Han går til kamp mod at bruge højskolerne som drivkraft bag den frie ungdomsuddannelse (FUU), som han kalder en discountuddannelse: ”Højskolerne er og bør ikke være uddannelsessteder. Og bliver de koblet på det offentliges uddannelsessystem, er det yderst tvivlsomt, om de på langt sigt kan bibeholde deres egenart som frie skoler, der kan og vil noget ganske andet end en hvilken som helst anden skoleform,” skriver Bonderup i Skriftet i 1994.

Bonderup var meget engageret i højskolens vilkår og overlevelse. Med opbakning fra skolens forretningsfører Gitte Flycht gik han til kamp mod Ministeriet, når det begrænsede højskolens frihed fx efter Tvindloven.

Bonderup er aktiv i Højskoleforeningen. Han er optaget af at sikre højskolens selvstyre som fri skole og kæmper mod Ministeriets krav om indførsel af standardvedtægter, dokumentation og evalueringer. ”Det skulle bare ikke ske. Vi var en fri skole. Der skulle ikke komme nogle smagsdommere og fortælle os, hvad der var godt og skidt og hvad, der skulle måles og vejes,” fortæller Freddy Jensen, der var ansat i Bonderups forstandertid.

På et tidspunkt kom fire højskoleforstandere fra Sverige på besøg som del af deres uddannelse for at forblive forstandere. De spurgte Jens, hvad forudsætningen var for at være forstander. Jens svarede:

”Jeg spiller kornet.” ”Skulle man ikke vide noget om økonomi?” ville de vide. Jens sagde: ”Hjemme har vi også et husholdningsbudget. Det er næsten det samme på højskolen – bare med flere nuller bagefter.”

”Han gav den hele armen,” fortæller Freddy Jensen. ”De svenskere skulle have papirer på det hele for at dokumentere, måle og evaluere. Vi var imod den djøfisering. Da svenskerne tog afsted, sagde de: ’Danskere er nogle anarkister hele bundet.’ Vi var så stolte! Simpelthen stolte. For tingene kan godt gå, selvom de ikke skal dokumenteres, vendes, drejes og måles,” smiler han. Samtidig ansatte Bonderup nærmest kun akademikere og gik meget op i kvaliteten af undervisningen. Han var ifølge Freddy Jensen selv meget disciplineret og arbejdsom.

Myndiggørelse – at blive voksen i en tryk ramme

For mange får højskoletiden stor eksistentiel betydning i overgangen til at blive voksen: ”Højskoletanken om, at man lærer af lyst og interesse, det har en stor værdi. Man kan faktisk skynde sig langsomt. Man skal gå efter de steder, hvor der er god energi. Selvom man går en omvej, så kan man ende med at komme derhen, hvor det hele passer sammen. At tale om det som fjumreår eller spildtid er håbløst. De to år jeg tog inden universitetet, det er to meget vigtige år i mit liv, fordi jeg lærte at tage ansvar og blive voksen. På højskolen kunne jeg fordybe mig i, hvad der var vigtigt for mig og finde mine værdier. Samtidig havde jeg nogle at læne mig opad. Jeg var ny i forhold til at bo selv, vaske tøj, lave mad osv. – og jeg kunne lære noget af de andre. Det var en skånsom udslusning til voksenlivet i et beskyttet miljø. Det er første gang, man får lov til at være i fred og selv skal sætte sine standarder i forhold til andre, til sengetid, rengøring etc. Og så er der alle de konstellationer på kryds og tværs og i forhold til kærester, one-night stands og forelæser, der enten er gengældt eller ikke er. Man er nødt til at være ordentlig i de relationer på en højskole og finde en måde at være i det. For man skal jo se på hinanden de næste måneder,” reflekterer Hanne Skjærland Andersen, elev F99.

En anden, som får højskolen ind i krop og sind, er Jesper Øland, elev i F95 og elevadministrator fra 1995-97. Højskoleopholdet kommer i høj grad til at danne ham som voksen. Han tilskriver det nogle af de særlige kvaliteter, han mødte på Ry højskole:

”Ry er i høj grad karakteriseret ved, at elever handler og gør ting i fællesskab. I Ry der gør vi det bare, og vi får lov til det og plads til det. Den almene skole, det grundtvigske og de mange forskellige fag former stedet. 1892-formuleringerne fra Hostrup, der indebærer en social dimension, forskellighed og bredde, er også sigende. Det særlige ved Ry er også generationssammensmeltningen til elevmødet. Det er ganske særligt, at der kommer så mange ældre tilbage. Det er helt unikt, at alle repræsenterer den samme ånd, mødes og snakker sammen.” Øland var med til at udvikle Elevforeningens aktiviteter som Politisk Forum, RUF og Ry-i-Byen, hvor tidligere Ry-elever mødes i de større byer og genoptager højskolesang og fælles aktiviteter. Desuden var han med i bestyrelsen 2001-06 og er nu i gang med at skabe sin egen højskole stærkt inspireret af Ry Højskole.

Elevforeningen blomstrer

I 1994 har Elevforeningen 800 medlemmer og står for de aktiviteter, vi kender i dag: Elevmødet, Skriftet og som noget nyt en temadag med et nyt tema årligt med aktiviteter og debat. Sommerkurset Politisk Forum i 1998 er Elevforeningen med til at arrangere. Kurset bliver sammen med 4 højskole dage en forgænger for Ry uden filter (RUF).

I 80'erne og 90'erne har Ry Højskole meget aktive folk i Elevforeningen. I 1999 får Elevforeningen sin egen hjemmeside og optimerer på kommunikationen med medlemmerne. Højskolen er ikke den første på www-bølgen og den digitale kommunikation, men forsøger dog at følge med. Temaer, som højskolen diskuterer de år, er blandt andet mediernes rolle, virtual reality som en af fremtidens muligheder og teknologien i menneskets tjeneste.

Bonderup skærper den faglige profil med fem felter: *journalistik, politik, kunst, musik og teater*. Det er ikke en linjehøjskole, men profilen skærpes. Siden kommer også *filosofi* til som nyt blåt fag i 94 – altså et større fag på lige fod med profilfagene.

I de gode år i 90'erne renoveres skolen løbende. En kursusafdeling og et nybyggeri med udlejninger diskuteres som en mulighed. Overhuset og

Underhuset bliver renoveret med Svalegangen som top-op med udsigt til skov og sø. Bygningerne er klar til brug i 1998 efter renoveringen.

En løbende afklaring af hvad højskole er, er en del af identitetsarbejdet for højskolen i 90'erne efter pluralismens forsøg i 70'erne, som Bonderup mener var indholdslos og utilstrækkelig. ”Vi er ikke en kompetencegivende eksamensskole, vi er ikke nogen faglig specialskole, vi er ikke ideologisk missionerende osv. Og alle har vi hertil fået replikken: men hvad er I så?” funderer Bonderup i *Gud anno 1992*.

Chok! Hvad gør vi nu?

I foråret 1998 toppes succesen og de fede 90'ere med 99 elever på højskolen. Skolen kan ligesom andre højskoler mærke arbejdsmarkedsreformen fra januar 1996. Det er ikke længere muligt at få kontanthjælp og dagpenge med på højskole.

Allerede i efteråret 1997 er der tegn på færre elever. Med udsigt til mindre ungdomsårgange indenfor nogle år kan skolen ane problemer forude. Med Jens Bonderup i front begynder skolen det landsdækkende højskolearbejde ”Højskolen som brobygger” – et større research- og analyseprojekt om unges sabbatår. Højskolen udgiver resultatet i 1999 med midler fra Undervisningsministeriets forsøgs- og udviklingsmidler. Skolen er meget involveret i arbejdet, og resultaterne er opløftende: ”Ikke færre end 30 % af de nuværende elever i gymnasier med videre ønsker at tage et højskoleophold. For tiden kommer kun ca. 10 % af en ungdomsårgang på højskole. Men da hele 60 % af en årgang kommer på en gymnasial uddannelse, er der altså et ganske stort markedspotentiale...” skriver Bonderup i sommerskriftet 1999.

Virkeligheden viser sig dog ganske anderledes end rapportens estimerede potentiale.

I efteråret 1998 bliver skolen for alvor ramt af elevnedgang med kun 45 elever. I foråret 1999 fortsætter elevtabet med kun 54 elever på skolen. Dog vejes tabet en smule op af 25 elever, der ankommer i marts fra et europæisk projekt ved

Daghøjskolen AOF i Silkeborg, der er blevet ramt af ny lovgivning og besparelser. Resultatet af året 1999 er et underskud på over en million kroner. På et år er økonomien vendt. Det er tydeligt, at der skal gøres noget. En redningsplan i efteråret 1999 estimerer, at skolen vil kunne klare sig i to år, hvis elevtallet fortsætter, og der ikke foretages besparelser. Jens Bonderup prøver at vende de usikre og dyste udsigter for skolen med planer og inddragelse af Elevforeningen, baglandet og i høj grad lærerværelset. Men lærerstaben ved ikke, hvad de skal stille op.

”Shit, nu er det helt galt, nu lukker vi fandeme snart. Så tænker man: kommer der ikke snart nogle voksne og siger, hvad vi skal gøre. Der var ikke nogle i bestyrelsen, der vidste noget om krisehåndtering og om at lægge holdbare planer. Vi kunne heller ikke. Vi skulle nu både være gode og nærværende højskolelærere og samtidig prøve at komme med helt nye bud på PR, annoncer og nye kurser. Der blev lavet mange halvhjertede løsninger, men det blev sjældent til noget godt,” husker Jens Lauesen.

Flere lærere tager orlov i perioden, men det sparer ikke nok i forhold til de timelærere, der skal ansættes for at tilbyde de forskellige fag. Det er uundgåeligt med fyringer i lærerstaben. Men hvem skal det være? Det er en svær beslutning at træffe og lade gå ud over en sammentømret lærerflok, som er vokset støt med fastansættelser i 90’erne. Tre faste og mangeårige undervisere, som står i spidsen for litteratur og mytologi, kropsfag og naturfag, afskediges. Naturfag må helt lade livet under nedskæringerne. Men Bonderup overvejer et friluftsfag med nye lærerkræfter, et fag, som han mener vil være indlysende i forhold til omgivelserne.

Højskolen er ikke i en situation, hvor den kan prioritere ud fra højskolesynet alene, men må fokusere på økonomien.

Bestyrelsen er ikke indbyrdes enig om, hvilke nye initiativer, der skal bakkes op. ”Imens skolen er i dyb krise, sidder bestyrelsen og diskuterer om friluftsfag er et højskolefag. Det er en splittet bestyrelse, der ikke er enig om, hvor skolen skal hen,” forklarer Jesper Øland, som sidder i bestyrelsen fra 2001-2006.

Medlemmerne er for tæt på Jens og på skolens personale. Og det er ikke nemt, når man sidder i en situation, hvor man er forpligtet overfor banken og tvunget til at overveje at afskedige dele af sin familie, som højskolens personale jo nærmest er. Det er forfærdeligt. Når man er i knæ, er det et problem, at man er så tæt forbundne, og at bestyrelsen består af gamle elever, gamle lærere og nogle fra byen. Det er hjerteblod og slægtskab. Der manglede et armslængdeprincip. Det kostede os alle sammen relationer,” fortæller han.

Højskolens styrke, nemlig de personlige, tætte relationer, er skolens akilleshæl i krisen. Det særlige ved højskolearbejdet: engagementet, hjertet og energien, som alle ligger i højskolearbejdet, er på prøve.

Krisen falder sammen med, at Jens Bonderups helbred forværres. Han har kræft og har igennem flere år ikke mærket noget særligt til sygdommen, men nu eskalerer den.

Gertrud Højlund er elev på F2000 på Jens’ sidste hold.

”Det var en særlig tid på Ry. Jens var mærket af sin sygdom. Det sætter sig i hele huset og på den måde højskolelivet udfolder sig. Mit højskoleophold var karakteriseret ved, at det var et superlille hold, og der manglede en samlende figur i lærerstaben. Det var hårdt, for alle var præget af, at Jens var syg. Der var ingen tvivl om, hvilken vej det gik,” fortæller Gertrud, som voksede op på Ry Højskole, da hendes far Niels Højlund var forstander og derfor så det som naturligt at komme tilbage til Ry Højskole som elev.

Ny konstitueret forstander bliver tidligere lærer i journalistik Henrik Kidmose, der hentes hjem fra Spanien og siger ja til at overtage posten, mens Jens Bonderup er syg. Men det bliver ikke blot for en periode, indtil Jens kan komme tilbage.

Jens Bonderup dør 13. august, 2000 i en alder af 54 år.

I et mindeord om ham skriver formand Niels Alrø og konstitueret forstander Henrik Kidmose på højskolens vegne i Kristelig Dagblad (uddrag):

”Jens Bonderup kom til Ry Højskole i januar 1975. Han virkede i de første mange år som skolens musik- og teaterlærer og var en drivende kraft i etableringen af skolens teatersal.

Det var Jens’ fortjeneste, at Ry Højskoles teaterlinje var i særklasse og fik mange elever til at vælge skolen. I august 1989 blev han, efter i kort tid at have været konstitueret, ansat som forstander. Et enigt medarbejderråd og bestyrelse stod bag ansættelsen vel vidende, at Jens Bonderup kunne og ville videreføre de traditioner og den ånd, der er særegen for Ry Højskole. I de 11 år, hvor han var skolens leder, formåede han til fulde at indfri disse forventninger. Jens åndede og levede for sin højskole. For mange mennesker var Jens Ry Højskole – både fagligt, menneskeligt og socialt. Jens Bonderup var et menneske, der stillede store krav til sig selv, men som sagtens kunne vise storsind og forståelse i forhold til andre. Der er ingen tvivl om, at hans høje standard smittede af på hele højskolen og var med til at løfte den. Han var med til alt, hvad der rørte sig på skolen lige fra planlægningen af små detaljer til fremlæggelse af store visioner. Hans opmærksomhed og menneskelige forståelse nåede ud i alle højskolens kroge. Fagligt nåede Jens at sætte dybe spor i højskolen. Han gennemførte musikkurser med stor succes, og han stillede store krav til præcision og intellektuel klarhed. Jens var også i bredere forstand et musisk menneske: skabende, farverig, original. I sit virke som forstander var Jens præget af stor ydmyghed i forhold til traditionen, i forhold til historien, men så sandelig også i forhold til den enkelte medarbejder og de mennesker, han mødte i arbejdet på skolen. Jens var altid i overvejelser, altid spørgende og søgende, altid på vej. Mødet med ham gjorde et stort indtryk på mange. Jens Bonderup engagerede sig ikke kun i Ry Højskole, men var en glødende debattør i den løbende højskoledebat. Når det drejede sig om synet på højskolen, var Jens kompromisløs. På den ene side var Jens’ indlæg klare og præcise – også i kritikken af andre højskoler. På den anden side fornemmede man hele tiden en åbenhed, der søgte at beskrive højskolen i forhold til tidens nye udfordringer. Men under det lå altid en fast forankring i den almene grundtvigske højskole. Højskolen trivedes i Jens’ forstandertid.

Han formåede at inspirere og begejstre, og det er derfor et stort tab for højskolen, dens medarbejdere, bestyrelse og elever, at Jens ikke er mere. Vi vil i taknemmelighed minde ham for alt, hvad han gav hver af os. Vore tanker går også til hans kone Anna, hans søn Jakob og den nærmeste familie.” 🧡

TIDSLINJE / FORSTANDERE

		1942: 50 ÅRS JUBILÆUM		1992: 100 ÅRS JUBILÆUM		2017: 125 ÅRS JUBILÆUM					
<u>1883</u>	<u>1892</u>	<u>1907</u>	<u>1928</u>	<u>1956</u>	<u>1971</u>	<u>1976</u>	<u>1988</u>	<u>1989</u>	<u>2000</u>	<u>2004</u>	<u>2008</u>
FORSAMLINGSHUS BYGGES	HELGE HOSTRUP	RASMUS BORDING	JOHANNES TERKELSEN	ASBJØRN MANDØE	ARNE ØRTVED	NIELS HØJLUND	KLAVS BIRKOLM	JENS BONDERUP	HENRIK KIDMOSE	SVEND THORHAUGE	OLE TOFTDAHL

KRISEN I 00'ERNE

August, 2000

Det er et chok for skolens medarbejdere og bestyrelse at miste Jens Bonderup. Skolen er halvtom med blot 49 elever i F2000 efter et efterår i 1999 med kun 41 elever. Højskolen er i dyb krise, da bestyrelsen ansætter Henrik Kidmose som forstander. Efter 10 år som lærer på Ry Højskole kender han skolen indefra. Bestyrelsen mener, at han er den rette til at overtage posten og fastlægge en kurs, der skal redde skolen og sikre flere elever. Bestyrelsen tør ikke ansætte en udefra efter erfaringen med Birkholm, som stadig lurer i erindringen.

Henrik Kidmose tager udfordringen op på trods af, at han har sagt farvel til højskolen og er på vej til Spanien med sit rejseselskab.

”Kernen er stadig den gode solide, traditionelle højskole med faglig fordybelse og med blik til andre ting. Eleverne skal præsenteres for noget, som de ikke forventede. Jeg har to fokuspunkter som forstander: at det internationale skal være mere tydeligt på højskolen og at udvikle et friluftsfag, som er oplagt i forhold til skolens beliggenhed,” fortæller Henrik Kidmose, forstander 2000-2004.

År 00 insisterer på fornyelse efter de fede 90'ere. Hvad skal fornyes, og hvad skal forblive? Kidmose hyrer lærere til at opbygge friluftsliv som en ny profil på skolen. Samtidig tror han på, at skolen skal orientere sig mere i det internationale, EU og det mellemfolkelige. Ry Højskole går blandt andet sammen med andre højskoler om at diskutere EU i et storslået projekt med 1000 unge. Skolens hold rejser fortsat til udlandet til blandt andet Slovenien, Venedig, Andorra, Barcelona og Granada.

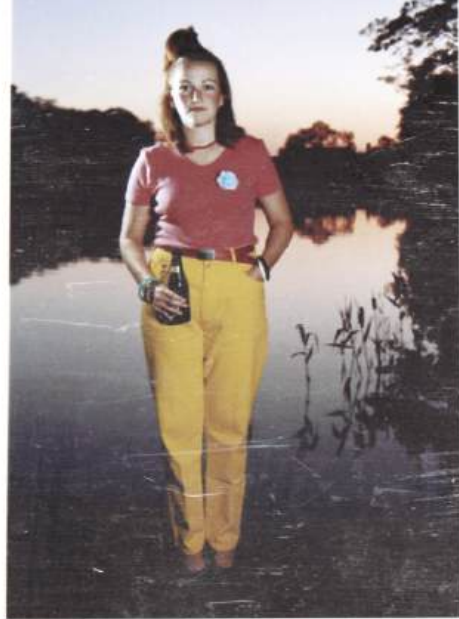
På et tidspunkt forsøger skolen sig med at invitere kinesiske elever ind på nogle hold. Det fungerer ikke. Kulturforskellene er for voldsomme, og forventningerne for forskellige. Elever fra østlandene i EU fungerer bedre på højskolen, men det er en prioritet, at der højest kommer 10 på hvert hold og kun to fra samme land.

”Det var nogle svære år. Der skulle kæmpes meget. Og jeg blev nødt til at fyre. Vi skulle beskære uden at skære det livgivende over. Hvad er det centrale? Hvad SKAL være der? Og hvad med markedsføringen? Hvad skal vi gøre for at skaffe flere elever? Det var de spørgsmål, jeg konstant måtte stille de år. Fornyelsen kommer først, når man virkelig er i krise. Det skærper ens værdier, man må for alvor diskutere, hvad er Ry Højskole?” forklarer Henrik Kidmose.

Mange højskoler led under de små ungdomsårgange og de manglende muligheder for at støtte elevers ophold, som var til stede i 80'erne og 90'erne. Højskoler lukkede på stribe. I 1995 eksisterede der ifølge Følgehøjskolernes Forening 106 højskoler, i 2005 var antallet reduceret til 80 højskoler. I dag lever 68 højskoler.

I *Højskolemanisfest 2000* skrevet sammen med 12 andre grundtvigske højskoler forsøger skolerne at skabe en fælles front for grundlaget for højskolebevægelse. Manifestet skaber debat internt på skolerne, men rykker ikke voldsomt i den offentlige debat.

Kidmose ville forandre og prøve noget anderledes gennem markedsføringen af skolen og satsede med valget af nogle iscenesatte, opstillede fotos af elever fra de forskellige fag på skolen: ”Der vurderede jeg nok forkert. De billeder gjorde ikke noget godt for højskolen. Men det siger noget om, hvad Ry Højskole er, og hvad den ikke er. Jeg var meget opmærksom på ikke at gøre det samme, som vi plejede, for jeg kendte skolen så godt, og så kan man komme til at være for dramatisk i at ændre noget. Der var for meget ironi, for meget kunstnerisk stil og iscenesættelse i de fotos. Det er bare ikke Ry. Ry er blandt andet det varme fællesskab, at være sammen, teen, hyggen, stearinlysene. Der blev jeg for grebet af ideen. Og det, måtte jeg erkende, var en fejl.”

I 2002 kradser krisen for alvor. Da personalet går på juleferie i 2002, står det klart, at der kun er 21 tilmeldte til januar til forårsholdet, som ellers gennem mange år har været det mest elevmættede.

”Der dirrede det godt nok. Bliver det ved det her, bliver det til noget?” tænkte friluftslærer Torben Madsen.

Vinter 03 bliver et nulpunkt og et vendepunkt.

Friluftslærer AP får otte elever fra efterårsholdet til at fortsætte på vinterholdet, hvor de udover at forberede det, der bliver den første vinterfriluftstur til Norge, skaber liv og deltager i hverdagen i første periode. I marts tilmelder yderligere 15 elever sig, og F2003 ender med i alt 37 elever. Skolen fortsætter lige nøjagtigt med røven i vandskorpen og må satse på erhvervslivet.

Kurser og udlejninger for organisationer og erhvervslivet, til revisorfirmaer, Sparinvest og lokale Akva Waterbeds hjælper gevaldigt på den slunkne kasse. De glæder sig over at få højskole ind i deres kurser. I 2002 gennemstrømmer 1500 personer som elever eller kursister Ry Højskole.

”Mon ikke enhver kan forestille sig, hvad det kræver i køkkenet, pedelleriet, i rengøringen og på kontoret. Indsatsen har været overbevisende,” skriver Kidmose i Skriftet 2002.

Begge pedeller Svendsen og Madsen arbejder i en periode uden for højskolen, da der ikke er råd til at have dem begge. Madsen finder et nyt job og vender ikke tilbage.

2002: Nyt værdigrundlag

I 2002 lyder et krav i en ny lov fra ministeriet, at alle højskoler skal have et værdigrundlag, som de skal evalueres på.

Ry Højskole har taget sig af at søge at komme hele vejen rundt om mennesket og menneskelig eksistens med fokus på hoved, krop og det kreative.

Værdigrundlaget lyder:

Ry Højskole forstår sig selv som en almen grundtvigsk højskole, der gennem sin virksomhed vil inspirere til aktiv deltagelse i det danske demokrati og samfund samt styrke den mellemfolkelige forståelse og derved bidrage til at selvstændiggøre og myndiggøre den enkelte til at tage ansvar for sit eget liv.

Undervisningen bygger på solid faglighed og klart formulerede holdninger ud fra en overbevisning om, at alle i dag har brug for faglig ballast og engageret modspil. Vi tilstræber en faglig bredde i kreative såvel som teoretiske fag. Vi fordyber os i menneskets forhold til naturen, kulturen og historien, men også i de eksistentielle anliggender, der kommer til udtryk i bl.a. poesi, psykologi, filosofi og religion.

Som medarbejdere på højskolen har vi ikke et fælles og fast defineret livssyn, men vi forholder os alle åbent og spørgende til tilværelsens grundspørgsmål og verden omkring os. Der kræves ingen specifikke faglige forudsætninger i nogen fag, men vi stiller krav om deltagelse og nærvær i undervisningen.

På Ry Højskole er der plads til alle voksne mennesker, uanset politisk eller religiøs holdning – og uanset nationalt tilhørsforhold. Vi bygger på erfaringen af, at et fællesskab baseret på ligestilling og frisind kan få folk til at mødes på tværs af grænser og nedrøvede fordomme. Det er for os en væsentlig pointe, at højskolens målsætning og værdigrundlag netop kommer til udfoldelse i den konkrete højskolehverdag: I mødet mellem mennesker, som har valgt at tilbringe en periode af deres liv her. Som uddannelsesinstitution har højskolen mere end nogensinde en vigtig funktion i verden, hvor det alment menneskelige ofte fortrænges af specialisering og effektivisering.

Ry, den 5.2.02

Nogle af tankerne bag værdigrundlaget er baseret på den særlige kultur på Ry Højskole, som Kidmose formulerer sådan: ”Ry er det muntre og jævne med fokus på hverdagen. Man taler ikke op eller ned. Man forholder sig til det liv, eleverne lever og skal leve senere. Det er et helle og et firum, men der er kontakt til det liv, eleverne skal leve. Det jævne skal forstås som reelt, solidt ikke prætentøst. Det er ikke så højt op ad abstraktionsstigen, for det er slet ikke Ry. Det er ikke ligegyldigt at koble det til Grundtvig, som er et solidt fundament, men det er samtidig ikke så tydelig en del af højskolen,” reflekterer Kidmose.

”Ry Højskole er i dialog med tiden, men man rykker ikke først, og man bryder ikke rammen. Højskolen er ikke frontløber, den har dog et blik ud og tager noget ind. Nogle skoler kører frem på kendiskulturer, men det er slet ikke en del af identiteten i Ry. Man stikker ikke næsen vildt meget frem. Der går noget tid, førend man skaber fornyelse. Og det er også en styrke, at man ikke springer med på alt muligt.

Der er en særlig kultur på Ry med åbenhed og mangfoldighed, men man kan godt blive utryg, hvis noget er for anderledes. Ry er ikke til ekstremer. I Ry skal man være tryk og føle sig godt tilpas. Der hersker en mere kontrolleret form for galskab. Man kan arbejde med sig selv og komme til at forstå sig selv i det sociale eksperiment. Hvis man som elev kommer helskindet ud af det, vil man længes tilbage til den intensitet og det blik på en selv og hinanden,” forklarer Kidmose.

I SKOLEÅRET 03 HOLDER SKOLEN FAST I FIRE HOVEDLINJER:

- . JOURNALISTIK OG SKRIVEVÆRKSTED
- . BILLEDKUNST OG KERAMIK
- . TEATER
- . FRILUFTSLIV

”Det er svært at få en skole til at hænge sammen. I 2003 har vi cirka 30 elever. Det er meget nemmere for 80-90 elever at opleve fællesskab. Vi frygtede, at eleverne ville rejse til en anden højskole. Derfor lagde lærerne enormt meget energi i at være tilstede og være nærværende,” fortæller Kidmose. Lærerne fylder op i spisesalen og tager deres familier med. Caféen deles op i to, for at den ikke skal virke for stor.

Skolen deltager i forskellige kulturelle samarbejder med blandt Aarhus Festuge og huser det forbudte tibetanske fodboldlandshold og hepper højt på holdet i en kamp i Aarhus.

Renoveringsprojektet af skolens ældste bygning, øvelsessalen, sættes i gang i 2004 og gøres færdigt i 2005.

Som noget nyt ansætter skolen en PR-medarbejder. Samtidig må Kidmose i samarbejde med bestyrelsen fyre to trofaste medarbejdere, da banken siger: Fyr folk, eller luk skolen. Elevforeningen inddrages i beslutningen, som den også er blevet under Birkholm-krisen og under den tidlige krise i slutningen af 90’erne under Bonderup. ”Ingen vidste, hvad de skulle gøre, alle var fortvivlede og i tvivl. Flere gik ned med stress, ingen kunne håndtere det. Perioden fra 2001–2005 var de værste år på skolen og i skolens bestyrelse i mange år. Den krise har sat sig tungt som en forfærdelig tid. Skolen var vitterlig lukningstruet,” forklarer Jesper Øland, der på det tidspunkt var ansat i Højskolernes Hus, hvor han fik det råd, at bestyrelsen skulle lukke skolen et år og se, om man kunne starte den op igen.

Det er ikke nemt at fyre, særligt når man selv har været ansat og kollega og er blevet forstander som er tilfældet for både Kidmose og Bonderup. Det gør ondt på alle.

”Ry Højskole er et fantastisk sted, når det er op-tider. En legeplads for folk med store bankende hjerter, som alle vil gøre det gode. Og det er ikke altid lige nemt med al den godhed og begejstring, slet ikke i krisetider,” siger Jens Lauesen, som blev afskediget i 2003 efter 20 års tilknytning til højskolen som ansat og medlem af Elevforeningens bestyrelse.

Thorbjørn Hjalager kommer ind med ny energi midt i krisen i 2003 som ny timelærer i teater. ”Jeg trådte ind i en skole, der var i dybeste krise: med venner, der afskedigede hinanden. Det var så følelsesmæssigt tungt, og derfor måske heldigt, at jeg var så ung og med så naiv en tilgang til det, som jeg havde dengang. Det må have være fuldstændigt forfærdeligt at være forstander på det tidspunkt.” Man turde ikke lave fastansættelser, så Thorbjørn fik en midlertidig kontrakt, indtil han fik en halvtidsstilling som fastansat.

”Jeg kom ind i den helt store opbrudstid. Det knagede godt nok i de gamle mure. Der var noget ideologisk på spil. I bestyrelsen fortsatte nogle tanker i længere tid end på skolen. Nogle ville holde fast i den gamle Ry Højskole, men den forandrede sig.”

Skiftet kommer delvist i overgangen fra Bonderup til Kidmose. Friluftsfaget tager form og fylder mere nu. Ifølge Kidmose er fællesskabet på skolen mere oplevelsespræget og ikke så meget i tankefag som tidligere. Kidmose er fortalende for, at eleverne kommer afsted med friluftsliv og sanser og erkender på den måde, faget lægger op til. Samtidig ønsker han at bevare nogle af de traditionelle former som foredrag, fællestime og morgensang med højskolesangbogen.

Men i ”murene” lurer en vis skepsis overfor friluftsfaget, som Thorbjørn Hjalager udtrykker det. ”Der er en modstand mod styrkelsen af friluftsfeltet. Det repræsenterer noget, som nogle i skolen har været bange for. Vi skulle ikke være en spejderhøjskole. Horisontfagene er en del af et DNA, som man insisterer på skal være der, men som alligevel ikke kan fastholdes i så høj grad. Torben og AP har en selvforståelse af at skulle slås for deres berettigelse. Det er godt, at det var de to, der tog den kamp. De var stærke pædagogisk og med en power til at tage kampen,” fortæller Thorbjørn Hjalager.

”I 90’erne er der en klar fornemmelse af, at nogle fag er finere end andre. Der var en tendens til at betone eksistentielle fag som religion, samfund og filosofi. Det var længe undervejs på Ry Højskole, at eksistensfag kan være det hele – også journalistik, naturfag, friluftsfag – dét at opleve sig selv i de sammenhænge og stille spørgsmål ved ens eksistens på forskellige måder. Nogle i højskolemiljøet havde et ret konservativt syn på højskole – fx at man ikke måtte klatte for meget med maling – at det var et fag, man havde for at slappe af, groft sagt,” siger Henrik Kidmose.

Hele spareprocessen har fået alle til at vågne op og vende højskoletanken. Der er ved at tegne sig en ny højskole med en unik kerne, skriver formand for Ry Højskoles bestyrelse Hans Lyngsgård i Skriftet i 2004:

”Vi må indrømme at ”den gode højskole” i 90’erne var lidt af en sovepude. Tanken har været, at skolen blot skulle transformeres løbende, så ville den hellige grav være velforvaret. Vi var ikke tilstrækkeligt vågne over for, at udviklingen stillede nye krav og udfordringer til højskolen. Men det er også, når krisen kradser, at den største udvikling sker. Mange forhæng er trukket til side, og vi ser tingene langt skarpere i dag. Jeg synes, at vi er ved at nå ind til en unik kerne, som kan være grundlaget for en fornyet højskole. En unik kerne, som ikke kan ses andre steder, og som ikke desto mindre er højskole i sin bedste og oprindelige betydning.”

Kidmose takker af

Efter fire år i krise og modgang trækker Henrik Kidmose sig som forstander. ”Da jeg stopper, er jeg helt udrændt. Det er hårdt at være i en krise. Jeg havde kæmpet med det i fire år og var slidt op. Det kan en højskole ikke være tjent med. Så må man stoppe af hensyn til sig selv og til skolen,” forklarer han.

2004: NY FORSTANDER SÆTTER NY KURS

Bestyrelse og medarbejdere var klar over, at valget af den næste forstander ville blive afgørende, hvis skuden skulle vendes med den nuværende besætning. Alle medarbejdere var involveret i ansættelsesprocessen, og efter en lang debat pegede både medarbejdere og bestyrelse på Svend Thorhauge. At vælge en 32-årig med masser af højskoletanker, ambitioner og visioner, hvis personlige erfaringer med højskole begrænsede sig til nogle sommerkurser, var et modigt valg. Men der var rimelig konsensus om, at der var brug for en leder, der ikke var bange for regneark, kunne se på Ry Højskole med nye øjne og brændte for opgaven.

Svend og Marianne Thorhauge får nøglerne til skolen og flytter ind i forstanderboligen i juli 2004. Svend Thorhauge skal have skolen på rette kurs. Pengekassen har været tom længe. Med ryggen mod muren skal han bevise overfor banken, at han indenfor kort tid kan levere resultater.

”Vi skulle gennemføre et turn around. Så vi lavede et realistisk treårigt budget, der skulle sikre en langsom, men sikker genrejsning. Andre steder forsøgte man sig med kinesere og livsstilshøjskoler, men vi insisterede på, at det var Ry Højskole og ikke en ny højskole, der skulle fortsætte på den anden side af krisen. Vi tog afsæt i Ry Højskoles tradition, egenart og aktuelle ærinde og lod det være krumtappen i forandringsprocesserne,” fortæller Svend Thorhauge, forstander 2004-2008.

Det særlige ved Ry Højskole er ifølge Thorhauge at fremelske det livsmod, som tager sigte på andre end sig selv, som C. Hostrup beskriver i sidste vers i ”De unges sang.”

*”Den hær vil ikke blod og sår,
hvor krigens lurer gjalde,
men nyfødt fred i friheds vår
med lige ret for alle,
og den vil sindig fremad gå
og ej fra kampen træde,
før selv den mindste af de små
får del i livets glæde.”*

Fagligt handlede det om at skabe en klar og genkendelig profil med afsæt i det nye værdigrundlag og den grundtvigske treklang: ånd, hånd og krop. Det hele menneske skulle stadig udfordres som elev på skolen.

FAGENE SIGTEDE EFTER FIRE FAGLIGE FELTER:

- .. DET KROPSLIGE I NATUR OG FRILUFTSLIV
- .. DET KREATIVE OG TAKTILE I KUNST OG FORM
- .. DET EKSPRESSIVE I TEATER OG MUSIK
- .. DET REFLEKSIVE OG ’ÅNDELIGE’ I JOURNALISTIK OG HORIZONTFAG

To lærere blev efterhånden tilknyttet på hvert felt, så de kunne sparre med hinanden og tiltrække forskellige elever. Andre fag røg ud, fx astronomi.

”Man må være villig til at skære noget væk, selvom det er interessant eller har elever. Alle fagene skulle bidrage til skolens fortælling. Det handlede om at underbygge skolens profil,” uddyber Svend Thorhauge.

Men samtidig skulle der være kontinuitet. ”Ry Højskole er en skole, der gennem tiden har formået at være både en klassisk almen højskole og den frække

dreng i klassen. Vi tog håndgrib om de store eksistentielle spørgsmål og beskæftigede os med de grundlæggende samfundsudfordringer, men turde samtidig lade galskaben og spontaniteten, alt det nye, råde. Denne kobling måtte for alt i verden ikke mistes,” siger Svend Thorhauge.

Ændringerne betød et farvel til musiklærer Morten Brockhoff, der fandt et nyt job, og goddag til en ny musiklærer Jeppe Bay og endnu en teaterlærer Brian Hansen i 2005, begge fra Herning Højskole.

”Det var et chok at starte her midt i en krisetid. Da jeg kom til skolen var den stadig søgende omkring, om man skulle lave en anden slags skole, om det skulle være en friluftsskole, og om der skulle være en linje af det ene eller andet. Der var en kamp om eleverne og fagfelterne, og hvad der skulle stå stærkest. Bestyrelsen havde heller ikke fundet sine ben. Alle var i kriseberedskab. Det var nok det, der var chokket!” fortæller Brian Hansen, der kom fra Herning Højskole og oplevede det som et stort kulturskifte at møde Ry med dets fokus på fællesskabet i modsætning til Herning, som var bygget op omkring en kunst- og kulturtradition.

Mens lærerflokket indimellem følte sig truet på deres ansættelse, sluttede et langt arbejdsliv i køkkenet af egen drift, da Peter Kok sagde farvel i september 2005 efter 36 år på Ry Højskole!

Med Svend Thorhauge fik skolen en forstander, som ikke blot var kultur- og skolemenneske, men også var dygtig til PR, markedsføring, netværk og administration: ”Det var vigtigt at få fortalt historien og ikke være jomfrunalsk i forhold til markedsføring. Men markedsføring gør jo intet alene. Man skal være bevidst og artikuleret om, hvad det er for en højskole, man vil drive. Det er i højskolens ærinde, det hele både begynder og slutter. Nogle kritiserede markedsføringen for at være poppet. Jeg syntes, at det var vigtigt at vise, hvad der var et særkende ved Ry Højskole. Livet, samværet, geografien, fordybelsen. Man måtte gerne få lyst til at være en del af fællesskabet, når man læste i den avis, vi fik trykt.”

Svend Thorhauge mødte en del kritik også af sin markedsføringsstil, fx at højskolesangbogen ikke var i markedsføringsmaterialet. Han blev kaldt en åndløs, midtjysk udgave af Oure af en tidligere lærer i en henvendelse til bestyrelsen. ”Der var bestemt meget kritik. Jeg tror aldrig, at jeg er blevet skældt så meget ud hverken for eller siden. Højskolen ligger folk stærkt på sinde. Og forandring er svært. Hvordan gør man? Hvis en skole skal give noget til omverdenen, og omverdenen forandrer sig, så skal skolen forandre sig for at blive ved med at give. Det er banalt, men svært. Og så havde vi ingen penge. Jeg måtte sige nej, hver gang nogen bad om noget. Det var også en af grundene til kritikken,” fortæller Svend Thorhauge.

Et sæt højskolesangbøger blev givet af de erhvervsdrivende i byen. Svend syntes, at det var et signal om lokal opbakning. Andre syntes, at det var at sælge ud og lukke markedet ind i højskolens frie rum.

”Han måtte i høj grad gøre op med en herskende idé hos nogle om, at markedsføring er plat eller unødvendig. På den måde bragte han en tiltrængt fornyelse. Men han måtte kæmpe med den daglige ledelse og i starten med en bestyrelse, hvor nogle satte hælene i, og hvor mange tænkte mere traditionelt,” fortæller Freddy Jensen, der sad i bestyrelsen.

Arbejdstidsaftale

Da Svend bliver ansat er der en fuldtidsansat og fem-seks lærere på forskellige kvoter. ”Efter kort tid spurgte Svend alle lærere, om vi var villige til at arbejde 10 % ekstra for at hjælpe skolen. Det gik vi med til på den betingelse, at vi sammen definerede, hvad der var 100 %, for det var der ingen, der var klar over på daværende tidspunkt. Dermed tror jeg, at vi blev en af de første højskoler med noget i højskolekredse så uhorst som en arbejdstidsaftale. Svend og vi lærere fik et værktøj, som gjorde det muligt og nødvendigt at diskutere, hvordan vi brugte og prioriterede de ressourcer, der var, til at skabe mest mulig kvalitet. Det var svært og indimellem konfliktfyldt, men nødvendigt. Det, tror jeg, var ret afgørende for, at det stort set er samme lærergruppe, der er på skolen i dag – næsten alle nu på fuld tid,” fortæller friluftslærer Torben Madsen.

”Nogle af medarbejderne havde arbejdet nærmest i døgndrift i flere år for at sikre højskolens overlevelse, så der var et legitimt ønske om, at arbejdsforholdene blev både mere synlige og mere jævnt fordelt. Det brugte vi en del mere tid på, end jeg havde forventet, da jeg begyndte,” erindrer Svend Thorhauge.

Teaterlærer Thorbjørn Hjalager oplever Thorhauges forstandertid sådan: ”Svend tog mange kampe. Han var ansat til at gå ind og slå. Det gjorde han virkelig. Men han tog nogle forkerte kampe med medarbejdergruppen, som han måske skulle være gået udenom. Det var helt uberettiget, at han fik stemplet af nogle, at han ikke var højskolemand. Han mødte urimelig meget modstand. For mig var det indlysende, at han gjorde ting ud af et højskolehjerte. Hans projekt var at redde skolen. Marianne havde hånd i mange dagligdagsting og et overblik i hverdagen. De var begge dybt involveret i højskolen og brugte oceaner af tid og ressourcer på skolen.” Mens skolen var halvtom får Thorhauge overtalende investorer til at ombygge og renovere Tårnet og Folkevang, mens der ikke bor elever.

Det er ikke kun i Ry, at krisen kradser. Den danske folkehøjskole er under massivt pres. Og hele højskolebevægelsens værdier er til offentlig debat. Et højskoleudvalg kommer i 2004 med anbefalinger om at indføre eksaminer i højskolen. En løsning, som Ry Højskole er imod, da netop eksamensfriheden er værdifuld for unge, og essensen er at undlade en bestemt kanon, et pensum og en måling og vurdering af elevens tilegnelse af stoffet.

”På bundlinjen står, at det, der skal være med til at redde højskolen, er, at politikerne igen værdsætter et højskoleophold som en del af det samlede uddannelsesbillede i stedet for at anse det for et uproduktivt fjumreår, der blot forsinker unge mennesker i at komme færdiguddannede ud på arbejdsmarkedet,” lyder det i lærer Mads Rykinds opsang *Fremtidens højskole* i Skriftet 2004.

En aktiv elevforening trækker hundredevis af tidligere elever til skolen, når de arrangerer temadag, elevmøde i august og Ry Uden Filter.

”**Send flere elever!**” nærmest råber de i Skriftet og på elevmødet, men det smitter ikke af på tilmeldingen af årselever til de lange kurser.

2005: Kvalitet overlever altid

Michael Stevens er elev på skolen i F05. Højskolerne har startet en priskrig. Ry har sænket prisen, og det overbeviser ham om at starte på skolen. 43 elever indtager skolen, hvoraf de fleste er piger.

”Jeg oplevede det som intimt og intenst. Vi mærkede overhovedet ikke, at skolen var ved at lukke og var i krise. Lærerne var gode til at drive højskolen og fylde den op, komme med i caféen og lave hyggelige ting med os som fx spilafitener. Vi kom tæt på lærerne, og de var gode til at skabe relationer og nærhed til os,” forklarer han.

Han nød at kunne fordybe sig i ting, som han ikke anede interesserede ham som fx rakubrænding. Hans plan var at vælge teater som hovedfag, da han var fast besluttet på at uddanne sig til skuespiller. ”Så kiggede jeg ned i haven, og så skete der det, der sker for mange. Jeg fik meget mere lyst til at komme ud, og så valgte jeg friluftsliv. AP og Torben drev det hold på en fantastisk måde. Vi lavede aktiviteter, jeg aldrig havde troet, at jeg skulle prøve. Det var nogle måneder i mit liv, som rykkede mig ekstremt meget personligt. Jeg blev meget inspireret af det, og det har haft stor betydning for de valg, jeg har taget bagefter bl.a. mit uddannelsesvalg,” siger Michael Stevens, som fortsatte i Elevbestyrelsen og siden i højskolens bestyrelse, fordi han blev optaget af, hvad det er at lave god højskole.

Friluftsliv får et godt greb i skolens elever. ”Med friluftsliv som et fag, hvor man kunne bruge sin krop uden at skulle være i idrætstøj, præstere og konkurrere, ramte vi noget, der talte til mange af de elever som valgte Ry Højskole. AP og jeg var fra starten meget bevidste om at skabe et friluftsfag, hvor eleverne møder en anden tilgang til undervisning end den, de kom fra. Et fag, hvor det legende, skøre og skæve skaber rum for faglig og personlig udvikling, og hvor eleverne i høj grad er medskabende. Det at være i og lade sig udfordre af naturen er en fantastisk mulighed for at komme fri af hele tiden at tænke over, hvordan man klarer sig i forhold til de andre. Når man er på tur sammen, har man brug for hinanden på et helt konkret plan. Når man fx hænger i et reb i toppen af et bøgetræ, er man nødt til at stole på at den, der sikrer én, er klar.

Og er man den, der skal sikre en kammerat, der sidder i toppen af et træ, ja så skal man være der. Det lyder måske banalt, men i friluftsliv er der utallige situationer, hvor der er nogle, der er der for dig, eller hvor der er brug for, at man er der for hinanden. Det er en fantastisk mulighed for at skabe et læringsrum, hvor der kan rykkes både personligt og socialt. Det er et læringsrum, hvor der efter faglige normer ofte præsteres på meget højt niveau, netop fordi det ikke er en præstationskultur, men en kultur hvor man fordyber sig i det, man er blevet grebet af,” forklarer Torben Madsen.

I E05 startede 33 elever, og medarbejderne på skolen tænkte: ”Nu må alt det, vi gør, altså snart virke!”
”Vi var nødt til at tro på, at det nok skulle komme. Kvalitet overlever altid, skal man huske,” siger Thorhauge. Små glimt af optimisme trækker i den rigtige retning. Elevtallet øges fra 36 i 2003/2004 til 48 i 2004/2005. En stigning på 33 %.

Mentalt sker der noget den 29. september 2006, da 33 elever fra Vestbirk Højskole flytter ind på Ry Højskole, da Vestbirk lukker. Pludselig er der 74 elever, og skolen summer af liv. Musiklærer Jesper O. kommer med fra Vestbirk, og hele musikviben fra Vestbirk giver musikfeltet et nyt løft på Ry Højskole.

Fagene har gennem årene haft svært ved at bygge sig op med få elever. Det er først i foråret 2007, at teaterlærer Brian Hansen oplever, at teaterfaget endelig får lidt fat med en forestilling. Året efter modtager Ry Højskole en gave på 80.000 kroner fra Herning Højskole, der lukker og skal sælges. Beløbet er øremærket til Ry Højskoles teater og musik. Ry Højskole opgraderer på lysudstyr i teatersalen og et nyt musik anlæg. Det er et tiltrængt boost til feltet. Fra da af vokser det, erindrer Brian Hansen.

I 2007/08 er det tid til at tage afsked. Skolen vinker før sommeren farvel til Rykind-familien og i starten af 2008 til familien Thorhauge.

”Det bedste har været eleverne! Det har været fantastisk at få lov til at have de samtaler, som man får som højskolemenneske. De samtaler, der handler om et

fælles tredje, om filosofi, meningen med livet, om en elevs anoreksi eller andre faglige og konkrete udfordringer, der viser sig i et professionelt og nærværende forhold. Man har altid noget af et andet menneskes liv i sine hænder, som Løgstrup siger. Forbundetheden er der. Og ens hjerte hopper, når man ser eleverne igen. Det var intense år, men det hele værd,” fortæller Thorhauge.

Det er hårdt at agere kirurg, der med sparekniven hele tiden skal skære præcis og omhyggeligt de rigtige steder for at bevare en puls og sikre overlevelse. Sliddet har båret frugt, og i 2007 er der udsigt til overskud for første gang i mange år, ligesom forårsholdet 2008 er det største i næsten 10 år. Efter små fire år vinker Svend og Marianne farvel til højskolen og drager på Europarejse med deres tre børn.

”Svendtiden endte smertefuldt. Der var så mange uheldige følelser, da vi sagde farvel. Svend gjorde det, der skulle til. Men jeg syntes aldrig, at Svend fik den cadeau, som han fortjente. Det var nogle smertefulde år for mange i både Thorhagues og Kidmoses tid. Mange vil se tilbage på de år og tænke, at de har betalt en høj pris for skolens overlevelse,” reflekterer Thorbjørn Hjalager.

”Et kys med vinger på, flyver os ud i det blå. Vi skal turde give os i kast med hinanden, vi skal tro så meget på vores eget og den andens værd, at vi kaster os ud i omfavelse, men altid så vi ved, at vi gør det for at frigøre den anden – for at give den anden et kys med vinger på,” skriver Svend Thorhauge i Skriftet 2006.

Skolen er reddet. Den værste fare er drevet over, og fundamentet er skabt til at arbejde på skolens vækst.

2008: OLE TOFTDAHL ER NY FORSTANDER

”Jeg elsker den danske højskole. Det er en meget vigtig del af den danske tradition. Jeg er sikker på, at hvis højskolerne i fremtiden blev nedlagt, så vil der ikke gå lang tid, inden de blev genopfundet. Det er en original dansk ide, som folk fra andre lande kan have svært ved at forstå, men som adskiller sig fra andre studieformer ved, at den ikke er eksamensbaseret. Så for mange er et højskoleophold både første og sidste gang, at de har muligheden for at fordybe og dygtiggøre sig i forskellige emner alene af den årsag, at de har lyst. Og det er meget vigtigt, at man har sådan en mulighed,” fortæller Ole Toftdahl Andersen ved sin forstanderstart til Stiften.dk.

Krisen er vendt. Ole Toftdahl overtager en stabiliseret skole. To elever kan dog stadig betyde forskellen på overskud eller underskud. Udlejning er fortsat en stor del af skolens indtægt, men skolen er ikke længere lukningstruet. Der ligger et koncept af fag, en stabil personaleflok, der skal ledes, og opgaven lyder på at øge elevtallet.

Det fælles fokus er at fastholde en bred, almen højskole, hvor alle fag får lov at bestå, så bredden i den faglige pakke bliver ved at eksistere. Alle er enige om, at det ikke må blive en friluftskole, samtidig skal friluftsliv ikke stækkes.

”Vi finder en struktur i skemaet, hvor rigtig mange elever har friluftsfag, men de har også musik, teater, samtaleorienterede fag og kunstfag. Der er elever til hele pakken. Vi prøver at udnytte de kræfter, vi har, på den rigtige måde. Det har vi arbejdet på i fællesskab igennem årene,” fortæller Ole Toftdahl.

Den løbende vækst i antallet af elever gennem 10'erne kræver flere lærerkræfter og fastansatte medarbejdere. Fra få fastansatte i lærergruppen i 2008 er der i 2017 10 fastansatte, hvoraf 8 er på fuld tid.

Der er ikke blevet fastansat flere friluftslærere på fuldtid. Det ville vælte læsset, hvis man gjorde det og skubbe til den fælles konsensus, fortæller Ole Toftdahl. Men der har ligget en konflikt i fagene, fordi nogle fag som kunst, keramik, songwriter og journalistik på skift har prøvet at have blot 2-3 elever på deres hold. Er der plads nok til det? Er det okay, at de fag er her? Sammen har vi været enige om, at der var plads til, at nogle fag gik op og ned, forklarer han.

Ole Toftdahl finder den skole i 2008, som han regnede med at finde. Det er først og fremmest tillid, der gennemsyrrer alting. På Ry Højskole går tilliden hånd i hånd med anarkistiske kvaliteter, og det kræver en særlig ledelsesform: ”Alle højskoler er anarkistiske steder i et vist omfang. I de mange funktioner: rengøring, køkken, pedelleri, kontor, lærerstab og som forstander er alle deres egne ledere. Man leder sig selv og sit område. I den flade struktur ligger der, at man tager ansvar. Ledelse på en højskole er så vidt muligt at blande sig uden om og stole på, at de, der har med tingene at gøre, gør dem rigtigt. Der er behov for, at man sætter en retning, og det er ofte et spørgsmål om at ramme den rigtigt på det rigtige tidspunkt. Ry er i mere udpræget grad anarkistisk. Alle vidste fx hvor nøglen til pengeskabet lå og gik selv i pengeskabet. Ind imellem var det svært at vide, hvad der var sket, så vi ændrede procedurerne,” siger han.

Hans erfaring som højskolelærer på Testrup Højskole gennem 15 år gør en forskel. ”Ole kommer med en stor erfaringsreference som højskolelærer. Han har iagttaget, hvordan man kan føre højskole med succes. Ole formår at give os et fint spillerum og god opbakning til de ting, vi laver. Han formår at brede energi ud uden at overtage. Samtidig gør han en kæmpe indsats i forhold til at se den enkelte elev. Han favner eleverne og sætter eleverne i centrum. Man kan mærke på Ole, at han virkelig tror på højskoleidéen,” fortæller teaterlærer Brian Hansen.

LIVSOPLYSNING I 2010'ERNE

”At være i stand til at glæde sig over en septemberhimmel er måske det nærmeste, man kommer definitionen af højskolepensum. Det er livsoplysning i raffineret form,” skriver forstander Ole Toftdahl i Skriftet i 2011 om sangen Septembers himmel er så blå, der er forfattet af Alex Garf på værelset Falkehøj på Ry Højskole.

”Højskolen findes. Vi er her endnu. Og vi har det godt. Vi tjener ikke så mange penge, men vi synger rigtig mange sange og glæder os rigtig meget over himlen, hvad enten den er blå eller grå. Vi glæder os over endnu et år, hvor der var øget tilgang til skolen. Forårsskolen måtte melde udsolgt, og der var endda venteliste,” fortsætter han. Det er nye toner med venteliste til Ry Højskole.

”I starten talte vi om elevtal hele tiden. Skridt for skridt får skolen bygget et økonomisk råderum op til at gøre mere for eleverne. Der er ingen tvivl om, at god økonomi giver frihed, afslappethed og ro. Skolen løfter sig. Vi kan iagttagende, at Ry Højskole er blevet mere og mere en succes. Det er mund til mund, og det avler succes. Se på FRYD – sidst var der 300 gamle elever. Det er rekord. Se på Ryskilde Festival. Der er hele tiden rekord,” siger Brian Hansen.

Elevtilgangen og den forbedrede økonomi betyder også meget for de enkelte fag: ”Nu får jeg virkelig teaterinteresserede elever. I starten af min tid på Ry Højskole stod jeg med de elever, der ikke kunne være andre steder. Som underviser er det en meget stor forskel. Så laver man nogle highlights, der smitter. Faget bliver stærkt. Vi får udfoldet nogle fede teaterproduktioner, og det smitter af ind i miljøerne og spreder ringe i vandet. Som lærer bliver det sjovere, når man har elever, der vil, kan og prøver,” forklarer Brian Hansen.

De fleste fag oplever en revival, fordi der nu er elever nok til alle fag. Hver især arbejder de med forskellige erkendelsesmåder. Om kunsthøjskolen fortæller kunsthøjskolelærer Inge Ørntoft: ”Faget handler om at forholde sig til sig selv, kunsten og hinanden. Eleverne skal bruge deres øjne til at se og forstå. De fleste elever er der, fordi de synes, at det er spændende at tegne og male. Jeg arbejder

med, at de får noget med menneskeligt. Faget kan ses som en måde at tackle tilværelsen. De bliver presset til at være mere åbne og kaste sig ud i projekter, som de ikke ved hvor ender, i den måde vi arbejder på. De kan godt blive teknisk dygtige, men de lærer mere af den proces, hvor man giver los, ser hvad der sker og fjerner noget for at give plads til noget nyt. Man lærer meget ved at lave billeder. Der er ikke noget facit. Det er et univers, man lukker op, samtidig lukker man personligheden op for noget, nemlig den kreative proces, at man kan lave noget, der er interessant at kigge på og tænke: hold da op, kan jeg lave det! Eleverne søger det perfekte, men de kommer til at se, at det skæve og anderledes er langt mere interessant. For det perfekte kan man ikke komme ind i. Det er ligegyldigt. Det er virkelig vigtigt for de unge i dag at se det,” forklarer hun.

Succesen: Opmærksomhed på fællesskabsfølelsen

På Ry højskole er der en større ro i personalegruppen om, hvad Ry Højskole skal være. Højskolebevægelsen har optur i disse år, og Ry er en af de første skoler til at mærke fremgangen. Siden kommer andre højskoler med.

”Vores succes kan jeg kun tilskrive, at alle på alle pladser på dette sted yder en ekstraordinær stor indsats og har en stor opmærksomhed på de elever, der kommer her. Vi må være lykkedes særligt godt, uden jeg kan vide præcist hvorfor. Det ligger blandt andet i en kollektiv vilje. Jeg oplever en opmærksomhed og parathed til at flytte sig for hinanden i forhold til undervisning. Medarbejderne er gode til at tænke i helheder, og vi har en konsensus om, at det er et sted for alle,” forklarer Ole Toftdahl.

Samtidig peger mange på fællesskabsfølelsen som det vigtigste element:

”Eleverne får en identitet i vi-følelsen. De bliver set som individ og set som individ i et fællesskab. Der er ingen tvivl om, at de får en kæmpe gave med herfra. Og det er meget sjovere med en holdkultur, der har 90 elever, fordi et stort hold på nogle områder bliver selvkørende og mere selvhjulpent end et hold på 30, hvor halvdelen tager hjem på weekend. Ry Højskole er som en slags klub, man bliver medlem af. Man synger de sange, der hører til, og så kan man tage tilbage for at gentage ritualer. Blandt de unge er der en strømning lige nu, hvor det er blevet populært at gå på højskole, og de oplever det som en del af deres

dannelsesrejse. De fortæller om den succes, det har været, og det smitter,” siger Brian Hansen.

Jeppe Bay Lynggaard, elev F15 og næstformand i Elevforeningens bestyrelse fremhæver også fællesskabet som den vigtigste ingrediens i sit højskoleophold: ”Mit mål med at tage på højskole var at nyde fællesskabet og mærke, hvordan det opstår i øjeblikke og så selvfølgelig at få en masse venner. Det fælles er over det hele: man deler værelse med en anden, vi arrangerer Ryskilde sammen, Harry Potter weekend, hvor du kan udleve din Harry Potterfigur og dræbe Voldemort, vi lavede et 1. maj arrangement og fik politikere på besøg osv. Som elev er man med i en masse ting. Man er måske kommet med en idé eller har sagt noget til fællesmødet. Det sker, uden at man er bevidst om indflydelsen. Måske sad vi rundt om bålet og fik en idé: skal vi gå i sauna? Og så lægger man det op til fællesskabet, og det bliver grebet med det samme det her sted. Vi er i mange gruppeprocesser, og vi finder ud af, at vi løfter bedst i fælles flok, og så bliver det til noget mere,” fortæller Jeppe, der valgte Ry Højskole, fordi han fik skolen anbefalet af en ven.

Strategien har været at få eleverne til at sende flere elever.

”Vi er lykkedes, fordi hver elev har sendt to mere, som var strategien. Jeg tror på, at det handler om at være mere til stede og nærværende i dagligdagen. Vi er jo temmelig håbløse på de sociale medier, man kunne tro vi var totalt ligeglade med Facebook. Det er ikke for at underkende, hvad de sociale medier kan, men det var ikke min strategi. Jeg tror på nærværet, at se dem der er her og være optaget af hverdagen,” siger Toftdahl.

Den Ry'ske kultur skærpes

”Klokken ringer en halv time inde i måltidet. En lærer, som regel med et barn på armen, giver mulighed for beskeder – og der er mange: løbetur til Langebakke, oprydning efter raku-brænding, møde i kulturudvalget, en bortkommen trøje, en ekstra øver i musiklokalet, afløser til en køkkentjans, mountainbikes, der skal rengøres og meget andet,” skriver Ole i Skriftet i 2010 i forstanderens beretning. Hverdagen er i høj grad fyldt op af aktiviteter i fællesskab.

”Mentaliteten på skolen kom bag på mig. Folk er gode til at tage initiativ til, at der skal ske noget. Folk er også gode til ikke at gruppere sig i klikker og holde

sig åbne, selvom man finder sammen med nogle. Det gør det til et rart sted at være,” siger Helene, elev F17.

Noget af den særlige Ry'ske kultur: initiativet fra elever, at gøre ting, handle i fællesskab og invitere andre med gennemsynder skolen i så høj grad, at eleverne ikke har lyst til at være online eller på sociale medier hele tiden.

”Det er en kæmpe befrielse, at folk ikke sidder med en telefon hele tiden. Vi lader mobilen ligge på værelset. Vi rejser os op og siger hvad der sker og skriver det på tavlen i stedet for at bruge Facebook,” forklarer Helene.

I 90'erne var det tv's 30 kanaler og www, der kunne virke fordummende eller tog opmærksomheden fra samværet fremfor som i dag: de sociale medier, fake news og Trump.

”Vi har slet ikke tid til at ringe eller til at være på sociale medier eller på telefonen. Jeg glemmer at ringe, og min mor er helt forundret, når hun ikke kommer igennem til mig på telefonen,” uddyber William, elev F17.

Elevernes rum og demokratisk dannelse

Et særligt kendetegn ved Ry Højskole er elevernes rum. Elevernes rum er de steder udenfor skemaet, hvor eleverne selv bestemmer og arrangerer aktiviteter for hinanden: fritiden, weekender, aftener, events.

”Vi er meget opmærksomme på deres demokratiske dannelse i praksis i forhold til, hvad de gør med hinanden og arrangerer for hinanden. Der er sat midler og ressourcer af til det. Lærerne er med til at guide dem. Vagtlæreren er mere tovholder og iagttager end en igangsætter. Man kan godt tage initiativ som lærer, men de har helt sikkert gang i noget inden. Det er en af de ting, der nok har ændret sig en del siden 90'erne,” siger Lene Friislund.

Konkret betaler hver elev 20 kroner per uge til kulturkassen. På et forårshold med 90 elever giver det omkring 40.000 kroner til kulturkassen, som efter en demokratisk proces, masser af debat og udvalgmøder investeres i forskellige aktiviteter og arrangementer som temafester, spilleaftener, workshopdage, rollespilsbryllup, foredrag, open mic og elevernes egen Ryskildefestival.

Der skal skabes 2/3 flertal for en idé, hvis der skal bevilges penge fra kulturkassen. Det stiller krav om, at der skal tænkes i at skabe noget, der er relevant for alle, eller at der skal skabes rum for, at man kan gøre noget forskelligt.

”Fritiden er et meget vigtigt rum på Ry højskole. Det, eleverne skaber med og for hinanden, bliver en vigtig del af fortællingen om deres ophold på Ry. Det kræver en ramme som dels giver alle mulighed for at være en del af det, der sker, dels gør det muligt løbende at sætte spørgsmålstejn ved om det, der sker, stemmer overens med den kultur, som vi og eleverne ønsker at have med hinanden,” siger Torben Madsen.

Husgruppemøder, kulturudvalg og fællesmøder er vigtige rum. Lærerne er nogle gange tilstede i samtalen. Men beslutninger om, hvad der skal ske i fritiden, er elevernes.

”Det kan indimellem være en udfordring ikke at gribe ind med et godt råd i en lang fællesmødediskussion om det rimelige i, at der bevilges 280 kroner til chips. Men at noget opleves frygtelig bøvlet kan godt være konstruktivt. Især fordi eleverne får nogle konkrete erfaringer med, at det at ville noget på fællesskabets vegne faktisk kræver, at man gør sig umage for at finde det fælles bedste. Eleverne får erfaringer med, at demokrati ikke kun er et spørgsmål om fordeling af magt. Den demokratiske samtale kan være en samværsform, der rummer vilde muligheder for at løfte noget sammen, hvis man gør sig umage og investerer noget i det fælles,” forklarer Torben Madsen.

Tillid og Terkelsen

”Tak, hvis I vil slukke lyset.” Den sætning har Anne Bendixen, elev F13, hørt mange gange på sit højskoleophold. Det var egentlig et udtryk, Ole Toftdahl stødte på til den gamle forstander Terkelsens begravelse, hvor han deltog med sin kone Helle Terkelsen, der er barnebarn af Terkelsen. Ved begravelsen blev det fortalt, at ”Tak, hvis I vil slukke lyset,” var Terkelsens bud på ordensreglementet i hans tid på skolen. En tillidserklæring, som Ole har bragt videre i sin tid på højskolen.

”Noget, der går igen, er rammerne her. Vi er en flok semivoksne mennesker, og vi får ultimativ frihed under ansvar. Der er meget få regler og en enormt respektfuld måde at gå til eleverne på. Det giver ejerskab og en følelse af, at alle vil gøre det bedst mulige for alle, der er her. Tonen er: I er gode, som I er, I kan styre det her. I må forme skolen, som I vil. Det er nu, I er her. Lærerne kan opfordre til at skabe rammer for baren, for Ryskilde osv., men som elev bliver man opfordret til at reflektere over beslutningerne. Det er en lærerånd, forstanderånd og et menneskesyn som handler om tillid,” siger Anne Bendixen, elev F13 og medlemsansvarlig i Elevforeningen.

For mange elever kan det være en vild oplevelse, hvis de kommer fra meget faste rammer, hvor man skal passe ind i et skolesystem med en meget fast struktur og et pensum. ”På højskolen er man bestået, før man kommer. Man kan bidrage med noget bare ved at være her og tage del i det. Man skal også rumme at få den frihed. Frihed kan skabe et tomrum, hvis man ikke passer ind i det at synge sange, reflektere i undervisningen, selv tage initiativ etc. Man skal selv kunne bruge friheden til at fylde rammerne ud. Der hersker samtidig et menneskeligt fællesskab, hvor man holder øje med hinanden på en god måde,” fortæller Anne.

Udfordringen består i at få alle med i fællesskabet.

”Højskolen er karakteriseret ved et fællesskab, der kører med 120 kilometer i timen. Man stiger ombord, men det kan være svært, hvis man ikke er gearret til at være så social i et fællesskab. Det kan være ensomt, hvis man ikke kommer med i grupper eller får nogle nære venner. Nogle er ikke så udadvendte og er ikke så gode til at tage imod – at nu skal vi klædes ud som havartiost. Det lægger man mærke til. Så handler det om, om man kan rumme at få folk med. Vi gjorde en indsats for at få folk med,” husker Anne.

Elevforeningen still going strong

Tillid mærker Elevforeningens bestyrelse tydeligt, når den på frivillig basis laver arrangementer på skolen: FRYD, RUF, Elevmøde og udgiver Skriftet. FRYD er mødet med den nuværende årgang og gamle elever. Gamle elever hungrer efter at komme tilbage. Og den nuværende årgang bliver draget med ind af Elevforeningen.

RUF (Ry uden filter) er et intenst sommerhøjskoleophold på en uge, hvor gamle elever og nye får lov til at prøve sig selv af i workshops og moduler arrangeret af tidligere elever og deres venner. Til Elevmødet mødes 5-600 tidligere elever i august. ”Det er helt fantastisk at opleve præsentationsrunden for første gang! Lydniveaueu er crazy, det stikker helt af. Det er vildt, at man har lyst til at komme tilbage så mange år efter sit ophold. Og det er en skøn følelse at vide, at vi alle deler den oplevelse, at vi har gået på Ry Højskole,” siger Anne Bendixen.

Anne havde lyst til at være med i Elevforeningen for at skabe gode rammer for at være gammel elev. ”Det var en vild oplevelse at stoppe på højskolen. Men det er som om opholdet fortsætter på en anden måde via netværk og menneskelige relationer, der er udvidet, også med andre hold og gennem Ry i Byen, kollektiver, møder og festivaller. Og så er det vildt sjovt at planlægge, få ideer og så se, at det kører, når der kommer flere hundreder til vores aktiviteter. Vi har en medlemsbase, der virkelig bakker op, som gør vores arbejde så meget sjovere, fordi man ved, at nogle glæder sig vildt meget. Det er dejligt at komme tilbage hele tiden. Vi har det godt med hinanden. Det føles som om, man bruger en weekend med sine gode venner,” smiler hun.

Til elevmøderne er det stadig pedel Bendt Svendsen, der bringer Terkelsens hyldest ”Ry Højskole længe leve” til ære og værdighed med sit adrætte hop op på et bord og armene i vejret, som får de 500 deltagere til at mærke suset af et telt, der næsten blæser til himmels, mens de brøler: ”Hurra. Hurra. Hurra.”

Hvert år inviterer skolen jubilarer til at nyde samværet og fange minderne sammen. I 2012 mødtes 38 glade jubilarer til 50-års jubilæum på Ry Højskole. ”Under frokosten blev vejret anderledes strålende, men hvad gjorde det, vi snakkede bare videre, indtil regnen holdt op. Eftermiddagskaffen blev indtaget i spisesalen. Under kaffen måtte vi alle hver især op og stå og fortælle om, hvem vi var, og hvad vi havde bedrevet i vort liv, siden vi forlod Ry Højskole. Det var rigtig spændende,” skriver Gunnar Hansen fra vinterholdet 1961-62 i Skriftet 2012.

Rollen som højskolelærer

Eleverne er væsentligt bedre uddannet i dag end for 50 år siden, og det betyder en del for rollen som underviser, samværet og ligeværdigheden. Derfor er der basis for, at lærer- og elevrollerne udfolder sig i vekselvirkningen, som var udgangspunktet for højskolen. Den levende vekselvirkning har fået en anden karakter end engang. Den er blevet mere behovet og konkret. Den respekt og opmærksomhed, en lærer må have for eleven, er blevet mere tydelig, mener Ole Toftdahl.

Rollen som højskolelærer handler om at være eksistentiel vejleder, underviser, fagperson, kostskolelærer, aftenvag, leder, rejseguide, sig selv, facilitator og en tillidvækkende voksen, der lytter. Det kan også være at tage sit hold med i sommerhus og være moster og havfrue, som elev Ida Kyhl, F16 skriver om ”Øjeblikke fra fordybelsesugen” i *tegning og maleri* i Skriftet 2016:

”Blå blander sig med gul, blander sig med rød, blander sig med grøn. Vand drypper af arket, og sved løber fra min pande. Dagens tredje pause: Vi skovler iskold koldskål ned, slubrer af Inges historier, kammerjunkernes hårde bid bløder ud, og vi smasker på stribe. Det hele minder om en kusinetur og en moster af den rare slags. Vi deler vores kærlighedsdilemmaer og problematikker med hinanden og Inge. Kaffe blander sig med havremælk, blander sig med vandmelon, blander sig med lugten af varm bil. Pausesak møder strand, møder hav, møder himmel, møder badende kroppe. Vi springer ivrigt i og løber ud i det ankelhøje vand som køer, der kommer på græs. Flokkens uundværlige leder er ikke til at drive op af vandet. Men tidsplaner og stress er heldigvis ikke noget, der har præget hverken sommerhustur eller vores undervisning. Inge glider gennem vandet som en havfrue, mens vi borer numserne i sandet, bygger et sandslot og stryger vores pensler i grønne og blå nuancer over arket.”

De pressede og stressede unge

Inge Ørntoft oplever, at de unge, der kommer på højskole i dag har et større ønske om samtale om livet med en, der er ældre.

”I min ungdom spurgte man ikke en ældre på den måde. Dem havde man i hvert fald ikke brug for. Eleverne har meget brug for at vide: hvad synes du, hvad mener du? Hvad står du for? De leder efter nogle, der kan give dem synspunkter, noget de kan læne sig opad og spejle sig i, så det hele ikke bare står åbent. Der er ikke noget at gøre oprør imod, når du kan bestemme og definere det hele selv. De søger, hvad du siger som voksen og erfarent menneske om at leve et liv. Elevernes samvær med os betyder også noget.

Det er ikke kun deres samvær med hinanden. Det er gensidigt. Jeg har meget ud af at høre, hvad de tænker og få drejet nogle ting rundt.”

Nogle træk i de unge bekymrer hende: ”De unge er hårdt pressede og småstressede. Mange af dem har haft kæmpe krav til sig selv eller har haft det skidt i gymnasiet. Flere har en skræk for at være udenfor. Frygten for at vælge forkert er også udtalt. For mange bliver det virkelig vigtigt at komme på højskole, fordi de får noget fundamentalt med sig. På det sociale plan er det, at de har hørt til en stor flok, været del af mindre flokke og også har fået tætte venskaber. Det betyder også noget at komme et sted, hvor der ikke er eksamen, for ræs og pres er et stort emne for de unge i dag. De får en oplevelse af at tilegne sig noget af lyst, og det er guld værd for dem. Det er en kæmpe ting, som de kan bygge videre på. Det er som om, at ting tager en anden farve for dem. Det ser anderledes ud og føles anderledes. Derfor er højskoler ekstremt vigtige,” fortæller Inge Ørntoft.

Værdigrundlaget 2010

Med et nyt værdigrundlag i 2010 styrkes ligeværdigheden mellem fagene og deres erkendelsesformer.

Værdigrundlag for Ry Højskole (2010)

”Ry Højskole forstår sig selv som en almen grundtvigsk højskole, der gennem sit virke vil inspirere til aktiv deltagelse i demokratiet. Vi ønsker at selvstændiggøre og myndiggøre den enkelte til, med respekt for andre, at tage ansvar for sit eget liv.

I undervisningen og i skolens øvrige liv ønsker vi at styrke elevernes engagement, læringslyst, faglighed og livsglæde.

Det er vores udgangspunkt, at læring kan foregå gennem sansning, erkendelse og forståelse. Vi anerkender, at viden skabes og tilegnes med hoved, krop og hjerte. Hver især rummer de sanselige, de reflektive og de poetiske vidensformer vigtige adgange til forståelse af såvel menneskelivet, som den natur, kultur og historie, vi er en del af.

Vi tror på et fællesskab bygget på tillid, ligeværdighed, frisind og nærvær. Det åbne møde med andre er forudsætningen for den gensidige opmærksomhed, der danner rammen om skolens faglige og sociale liv.”

Ry, den 19.4.10

Værdigrundlaget betyder meget for personalestaben, som er med i processen om at definere og skrive det.

”Det var vildt godt at være med til. Fremfor at stå ved siden af det, så stod jeg pludselig ovenpå det. Vi accepterer, at læring kan være med hoved, hjerte og krop. Før var der mere hoved og ånd end krop. Det var dejligt at kunne sige, at det grundlag kan jeg se mig selv og mit fag i. Det betyder meget for de mere kropslige fag og for et fag som keramik, at det faktisk anerkendes i værdigrundlaget. Det blev en grundsten. Hele arbejdet omkring det gør det synligt, at vi er sammen om det i fællesskab,” fortæller keramiklærer Lene Friislund.

Keramikfaget er vokset i volumen gennem de seneste 15 år. I starten var det blot et hyggefag på seks timer om ugen, hvor nogle sad og kastede ler på væggen, fortæller Lene Friislund. I dag er det hovedfag. Hun fortsætter: ”Det er vigtigt at tage værdigrundlaget op løbende. Vi er her kun en lille boble af tid, så vi ved ikke, hvad der sker og hvilke unge, der kommer fx om 20 år.

Det er i bevægelse, selvom vores skole bevæger sig langsomt. Det bliver vendt og drejet, når vi laver noget om. Det er godt at have en forankring og lade det bevæge sig stille og roligt, for det skal jo bevæge sig.”

Samtidig understreger værdigrundlaget, hvad livsoplysning er på højskolen: ”Værdigrundlaget er et udtryk for, at vi arbejder med livsoplysning uanset faget og pædagogikken. Den overordnede pædagogiske tanke i livsoplysning er den, at det, man lærer, får betydning for det liv, man skal leve. Det arbejder vi hele tiden med i de fag, vi er i. Der er et væsentlighedskriterie i alt det, vi laver. Vi arbejder ikke med en bestemt didaktisk metode, og det kommer heller ikke an på faget. Den enkeltes udbytte handler ikke om resultatet men om, at det, som man arbejder med, det får betydning. Det er det, man leder efter og søger ind til. På den måde er livsoplysning og oplevelsen af kunst tæt forbundne – enten var man der, eller også var man ikke. Enten hørte man musik eller også var det bare nogen lyde. Enten fik det betydning, det vi lærte, og ellers gjorde det ikke – og så var det bare noget, vi lærte. Det er fastholdt i værdigrundlaget,” fortæller Ole Toftdahl.

For friluftsfeltet opleves det som en kærkommen anerkendelse af ligeværdigheden mellem fagene, som er blevet bygget op i takt med, at friluftsfaget er vokset. 80 elever har et friluftsfag i 2017. Samtidig udtrykker værdigrundlaget, at højskolen har bevæget sig siden 90’erne.

”Hvis viden kun er det, som du kan sætte sprog på eller sætte begreb på, så er der risiko for, at man overser væsentlige dele af tilværelsen. For eksempel den viden som knytter sig til den kropslige og æstetiske erfaring. Jeg holder meget af vores værdigrundlag, fordi det netop anerkender, at viden har forskellige former. Nogen gange skal man lægge afstand for at se, andre gange skal man forbinde sig med ting for at se og opleve noget som betydningsfuldt. Når det kommer til vores måde at bruge den natur på, som er kernen i mit fagfelt, er der måske mere end nogensinde brug for at trække på al tilgængelig viden. Jeg håber, at eleverne kommer til at elske det at være alene og sammen i naturen så meget, at de vil tage ansvar for den,” reflekterer friluftslærer Torben Madsen.

Bæredygtig højskole og højskolen som en fælled

”Fælledskab = fælled + fællesskab,” skriver Ole Toftdahl i Skriftet 2012 og peger på et nyt begreb formuleret af Søren Hermansen og Tor Nørretranders for at illustrere højskolens status som fælled.

”Fælleden er det fælles stykke land, hvor alle i landsbyen kunne lade dyrene græsse. De fleste landsbysamfund havde fællede. I dag har vi stadig en række fællede. Havene, luften, vi indånder, og ikke mindst klimaet er fællede. Fælleden er vores fælles område, som ingen og på samme tid alle har retten til, men også ansvaret for.”

Med den tekst puster han liv i højskolens nye vision om at være en bæredygtig højskole. Anledningen er, at de gamle mure og tage på ny trænger til at blive sat i stand. ”Visionen for Ry Højskoles udvikling er til stadighed at udforske et bæredygtigheds-begreb, der rummer miljømæssig, økonomisk og social bæredygtighed. Bæredygtighedstanken er afhængig af fællesskaber. Uden en bæredygtig fælled – intet liv,” lyder dele af visionen.

Første skridt på vejen er 250.000 kroner i støtte fra Realdania til en forundersøgelse af skolens bygninger. Kulturministeriets særlige pulje til energibesparelse sender 200.000 kroner.

I det hele taget orienterer skolen sig mere i en bæredygtig retning i 2010’erne. Faget *hot skrot* genbruger ting og sager og giver tingene ny funktion eller nyt design.

”Spar på energien. Luk vinduet” har i årtier været Svendsens opråb, primært på grund af varmeregningen, men den holder også vand i konteksten at spare på ressourcer som bæredygtig højskole.

Højskolen er stadig undervejs i forhold til at finde ud af at handle på klimaspørgsmål og bæredygtighed. Visionen er der. Det seneste skud på stammen er en urtehave i haven, der sprudler med gulerødder, ærter og salat, som eleverne skal dyrke. Hvad med levende høns og geder i haven til at slagte selv? Eller spildevandsopsamling? Solceller? Skal vi spare på kødet? Købe mere økologisk? Idéerne er mange.

Dan Andersen ansættes i køkkenet i 2008. Det betyder et udsyn til mad fra andre lande og traditioner. Kirsten Svendsens elskede rødbedebøf kan snildt snige sig ind i det stigende antal vegetarretter med humus, ris, suppe og fisk. Indimellem bringer god dansk flæskesteg med rødkål glæde. Økologi kommer på dagsordenen og udgør cirka 60 procent af køkkenets indkøb.

Til hverdag serveres varm mad til frokost, eftermiddagsbrød klokken 15 og koldt tag selv-bord klokken 18 med et par lune retter. Når der er kurser, gæster udefra eller fester, får maden en ekstra kærlig hånd.

Køkkenet åbner sig og omfavner eleverne. Det er ikke kun en arbejdsplads, men det trygge, duftende midtpunkt på skolen, som mange sværmer om.

Dan tager elever med i køkkenet og laver undervisning og nye opskrifter i faget *verdensmad*, når engagementet og nærværet med elever forlanger det. Eleverne tager i gennemsnit fire kilo på, måske på grund af den gode mad og drikke.

Udsynet til verden

Udsynet kommer til udtryk i rejser, blandt andet suser *journalistik og samfund* til Istanbul, Barcelona, Dublin og Hamborg, mens *friluftsliv* rejser til Norge, Cold Hawai eller Sverige. Hele skolen rejser i 10'erne til enten Tjekkiet, Berlin eller Skotland og England.

Efter mange år som hovedfag trækker *journalistik* ikke længere elever nok til at forblive hovedfag og bliver i 2016 en del af de mindre fag ligesom de forskellige horisontfag.

Højskolebevægelsen – en forankring i verden

”Mennesket er ingen abekat bestemt til først at efterabe de andre dyr og siden sig selv til verdens ende, men en mageløs, underfuld skabning, i hvem guddommelige kræfter skal kundgøre, udvikle og klare sig gennem tusinde slægter, som et guddommeligt eksperiment, der viser, hvordan ånd og støv kan gennemtrænge hinanden.” (Grundtvigs udvalgte værker VI).

Det populære Grundtvigcitater spinder som en rød tråd højskolens historie sammen. Niels Højlund får citatet hugget ind i stenen ved teatersalen i sin forstandertid og henviser desuden til citatet i Skriftet 1988, da han takker af

som forstander. I 1992 bruger Jens Bonderup det blandt andet til at forklare sit højskolesyn.

Og Ole Toftdahl fletter citatet ind i sin afskedstale til eleverne fredag den 9. juni 2017:

”Hov, – jeg har alligevel ikke lige tid. Jeg sender en vikar til Ry i foråret 2017, så kan jeg bare selv komme en anden gang.

Det er en mærkelig tanke. Bevares, vikaren havde sikkert været et udmærket menneske, men det havde da været noget helt andet. Det kan man da ikke – sende sin vikar – til noget så vigtigt som et højskoleophold.

Det er da overhovedet ikke lige meget, hvem der kommer. Vi er jo ikke bare en samling forudbestemte celler, der er tvunget til at udleve en række instinkter nedlagt i os. Mennesket er ingen abekat. Vi er noget andet. Grundtvig kalder det ånd, men er samtidig så forsigtig, at han kalder det et eksperiment (om end et guddommeligt et af slagsen) et guddommeligt eksperiment af støv og ånd.

Jeg synes, der er format over at være et guddommeligt eksperiment. Jeg kan blive helt benøvet over at tænke den tanke. Og når jeg tænker videre over, at alle I andre også er det, kan jeg blive helt svimmel. Og så tænker jeg – at det var godt nok dejligt, at det var jer – og ikke jeres vikar, der kom. Det ville have været rigtig ærgerligt, hvis I havde sendt en anden, for så havde vi jo ikke mødt hinanden. Så havde det hele været sådan noget midlertidigt, hvor der lige var en vikar på i stedet for. Jeg tror ikke rigtigt, jeg havde gidet ...

Et fællesskab dannes af individer. Og det var os, der var her: Fuck, hvor var det fedt.”

Gertrud Højlund har stenen med Grundtvigcitater som screensaver på sin mobiltelefon og som en påmindelse om den stærke elastik til stenen af John Rud ved indgangen til teatersalen på Amfiscenen, hvor citatet er hugget ind i stenen. ”Vi er ikke dømt til at efterabe hinanden. Hvert menneske må finde sin egen vej med udgangspunkt i, hvordan forlægget ser ud.

Derfor er to højskolehold ikke ens. De er et eksperiment i støv og ånd, der bliver fremkaldt igen og på ny. Det er et smukt citat om højskolen og om det at være menneske – at både være støv og ånd og den svært forståelige blanding.

Vi kan forstå støvet, men hvad er den ekstra gnist – ånden? Hvorfor ser den så forskellig ud i det enkelte menneske? Højskolens opgave er at være med til at fremkalde det i det enkelte menneske,” fortæller Gertrud Højlund, som var ansat som barselsvikar i 09/10 og derved fik linket sit barndomshjem skolen til sin voksentilværelse.

”Jeg rejser væk, men den trækker hele tiden. Så skal jeg lige hjem til basen. For mig er højskolen et zensted, hvor man kan kigge på naturens gang: Tåge over søen. Luften er kold og klar. Rimfrost på træerne. Det er et godt sted at observere livet. Det er min forankring. Lige meget hvad, man kommer fra, er det vigtigt at vide, hvad man kommer fra og kende en forbundenhed med det,” reflekterer hun.

Man behøver ikke være født på højskolen for at føle samme forbundenhed til den. For mange er den som en familie, et andet hjem eller bare et sted, hvor man kan føle sig hjemme. For andre er den som slægtsgården, hvor man altid kan vende tilbage og stadig blive budt velkommen. For nogle går båndet i stykker. Men man tog del så længe det varede. Den forbundethed med en bevægelse, som er meningsbærende og som vil en masse med menneskelivet og samfundet, giver et godt fundament. Det er en stærk historie at kunne forbinde sig til. For mange udgør den nogle af de vigtigste brikker i livet: værdierne i samværsformen, debatidealer, læringsidealer og dannelsesidealer. Gennem den forbundethed og forankring oplever Gertrud Højlund, at hun står godt fast i livet.

”Jeg er knyttet til højskolen. Men jeg er også knyttet til noget, der er større end et enkelt forgængeligt menneske. Det er som en klippegrund under fødderne, som er kultur. Det betyder, at jeg ikke behøver at genopfinde mig selv som menneske, for noget går forud for mig, som jeg står på og bygger på, der har tråde langt tilbage i tiden. Højskolesangbogen har ord til hver en tid og tankegods, der rækker ud over en selv og ens tid. Den er en uudtømmelig kilde til refleksion og noget at holde fast i i omskiftelige tider,” siger hun.

Længe leve mangfoldigheden

Højskolen hylder mangfoldigheden. Men den vil ikke give køb på, at man skal komme af lyst. Det er et grundprincip ifølge Toftdahl. Det er dog en udfordring, at det er dem, der har råd til at tage på højskole, som kommer der. Et ønske kunne være, at der kom en variation i elevsammensætningen: en håndværker, nogle fra erhvervsuddannelserne, udlændinge, flygtninge, nogle lidt ældre etc.

”Vi savner forskellige samfundslag. Vi kommer næsten allesammen fra det kulturradikale og middelklassens samfundslag. Derhjemme har jeg venner fra røv-fattige lag. De har ikke råd til at komme på højskole. De har mere travlt med at komme videre og komme foran i køen, for de vil ikke være som deres forældre. Derfor bliver højskolen valgt fra. Det tiltaler lige nu et bestemt samfundslag at tage på højskole, men vi savner mangfoldigheden,” siger William, elev F17.

”Det ville være rart med mangfoldighed forstået som, at der også var plads til udlændinge. Det ville både de og vi få noget ud af. Jeg kommer fra Hellerup, der er ikke særligt mange udlændinge. Alle burde opleve at tale med nogle, der ikke er som dem selv. Højskolen er et godt sted at give plads til at møde forskellige mennesker,” siger Helene, elev F17.

Mangfoldighed er også at tilpasse sig, at bo sammen og møde forskellene.

”For det enkelte menneske kan det godt være udfordrende at bo sammen med nogle, du ikke selv har valgt, og som er opdraget på en anden måde. Selv om eleverne har samme alder og typisk er danskere, så er det en kæmpe øjenåbner at være sammen med andre mennesker på den her måde og bo så tæt som på en højskole. Det kan være små nuancer, som registreres som store forskelle. Men faktisk kan der være meget, der skal tilpasses for at være i gruppen. Til gengæld får de unikke oplevelser ud af at være med i en gruppe. Det kan bruges mange steder i livet: I familien, der hvor man bor og på arbejdspladsen,” forklarer Inge Ørntoft.

Men skolen må passe på, at den ikke bliver for kedelig. ”Højskolen ligger mellem at være progressiv og kedelig. Der er en tendens til at læne sig tilbage. For

det går jo godt. Her er pænt, ordentligt og godt at være. Det er et smukt sted. Man får meget forærende i omgivelserne. Men det forpligter os ud over det. Vi bør være en stemme i tiden og en dynamo. Men jeg synes, at vi driver lidt med. Det uadventede handler også om at skabe noget udenfor murene. Vi får ekstremt velfungerende, gode, søde elever. Det er en meget homogen gruppe. De har selvfølgelig nogle problematikker. Men vi ligner hinanden meget. Det kan være højskolens akilleshæl. Der er altså en fare for, at det bliver kedeligt. Jeg håber, at skolen fortsat vil være et sted, hvor man nysgerigt vil lede efter noget, skabe ridser i lakken eller være en sten i skoen,” siger Thorbjørn Hjalager.

Så er der kun lugten tilbage

Måske kan man tale om en kerne af uforanderlighed, som fortsætter på skolen uanset tid. I hvert fald, hvis man spørger Lene Friislund: ”Skolen har forandret sig. Men alligevel findes en kerne, der stadig er den samme. Fx kan man ikke ansætte folk, hvis de ikke er en smule skøre,” griner hun.

”Kernen er også en stille og rolig udvikling, og at skolen finder naturlige veje i den verden, der er omkring den. Selvfølgelig har skolen også gjort noget selv, der har lokket nogle ting frem. Men det er alligevel fra en kerne, der drives udvikling, og noget bliver båret videre på trods af forstandere og lærere. Kernen er lig med ånden på stedet. Historien. Hvis vi kan lære de unge ”at se med egne øjne,” uanset hvilken tid de er til i, så kan det ikke gå helt galt med dem. Det handler hele tiden om ikke at lade sig føre afsted. Ved at tage på højskole i dag er man fx stået af bølgen og har gjort en smule oprør mod det målbare præstationsræs i uddannelsessystemet,” reflekterer Lene Friislund.

Det er svært at definere højskolens ånd eller kerne. ”Kulturen og naturen lige på hver sin side af bygningen er en kerneværdi, der er her, uanset hvad vi gør, og som også afspejler, hvad vi har i vores fag. Hvis jeg kommer over på skolen, mens der er ferie, så tænker jeg, at de halvmøre fuger i murene må have mange historier at fortælle. Så er der kun lugten tilbage. Der lugter af alt det, der er sket fx i Café Sommersol. Skolen er intet uden dem, der er i den,” funderer hun.

Erfaringen og de spirende øjeblikke af nærvær

En meget fasttømret personalestab med meget lidt udskiftning over årene har sikret en form for kontinuitet. Fx stopper Kirsten Svendsen efter 40 år i køkkenet i efteråret 2017. Imens holder Bendt Svendsen stadig stand og styr på bygningerne.

Måske er det erfaringen blandt en stor del af personalet, der ligger til grund for højskolens nuværende succes. Stabiliteten efter de mange urolige år i 00’erne. Erfaringens kraft er her beskrevet af tidligere mytologilærer Lene Dam i Skriftet 1991:

”Ved opgangen til Gule Gang hænger det store billede af de tre norner. De sidder og vander asken Yggdrasil og spinder menneskets livstråd. Urd skaber menneskets drømme og forventninger. Hun spandt kraftigt de første år, jeg var i højskolen. Dernæst tog Verdante fat. Hun står for virkeligheden, modstanden, besværet, erkendelsen af at man ikke magter alt det, man drømte om, og at man ikke altid slår til. Og til sidst spinder Skuld. Hendes tråd indeholder det, man ikke selv har arbejdet for og gjort sig fortjent til, det, som kommer til én som en gave, man blot skal være i stand til at tage imod. Det er poesien, de spirende øjeblikke af nærvær. Det er de steder, hvor ”noget sker.” Det kommer ikke, fordi vi dyrker amatørisme og spontanitet, men snarere i forbindelse med den spirende indsats, der pludseligt og uforklarligt forvandles til noget mere. Når det sker, er der ikke noget så skønt som at være en halvgammel, rutineret højskolelærer.”

2017

Juni 2017:

Haven står i fuld, grøn, friskudsprunget uniform. Klædt på til sommer. Solen slår smut i søen. Røde, blå, gule og grønne kanoer og kajakker, en svingende gyngestol, en spirende ny urtehave og hængekøjer lavet på hyg & byg weekend spreder sig over haven i samklang med svedhytten og solnydende elever på langs på blå- og hvidstribede madrasser. Haven vælter sig i aktivitet, spontanitet og leg. Sekskantede tømmerflåder bygget af tidligere elever vugger stille i søen, mens en legende boldkamp udspiller sig over et udspændt volleyballnet.

Byggeriet til 30 millioner kroner skrider fremad og opad og forener snart Gul Gang med det nye Bakkehus. De kommende bygninger giver et nyt indgangsparti og en tæt sammenhæng til byen i en linje ned mod torvet i Ry. Højskolen tager på ny fysisk del i lokalsamfundet.

”Det kører godt lige nu. Der er styr på økonomien. Vi ser en skole i vækst med sunde dispositioner. Skolen spirer af optimisme, og vi ligger lunt i svinget. Vi er godt forberedte, hvis der skulle ske noget. Det værste, der kunne ske lige nu, var, hvis Ole stoppede,” lyder det fra bestyrelsesformand Nils Nybro Eriksen. Han er fortaler for en større udveksling med byen. Højskolen og byen har brug for hinanden.

Udvekslingen med byen betyder, at omkring 40-50 Ry-borgere nogle gange møder op til foredrag eller koncert. Eleverne tager initiativer og inviterer flygtninge til fællesaftener, og lokale foreninger låner lokaler på skolen til at mødes. Højskolen tager del i fx grundlovsdag i samarbejdet Hotel Democracy med andre aktører fra byen.

Der er ikke meget snak om ånd, kristendom og om den gamle højskole på den måde, der diskuteres i udgivelsen *Gud anno 1992* ved 100-års jubilæet for 25 år siden. I dag har den lokale præst fået et fag *tro og eksistens* som timelærer, og eleverne er nysgerrige på, hvad kristendom er. Eksistens og demokratisk dannelse er et anliggende for alle fag, for fritiden og samværet i dagligdagen. Ånd er der

i høj grad, men måske fortolket på ny – som en stadig insisteren på at undre sig og stille sig nysgerrig for at forstå, hvad tiden vil.

”Vi fortæller historier. Vi forsøger at mytologisere det, vi gør. Det har kendetegnet højskolen helt fra starten, at man gør livserfaringer til fortællinger. Det er en højskoletradition, som vi bærer med os. Vi kan slet ikke lade være. Det er først, når det har fået et narrativ, at det findes. Den historisk-poetiske metode er grundlaget for højskolepædagogikken. Og i tanken – der er vi virkelig traditionelle i troen på det historisk-poetiske,” siger Ole Toftdahl.

I sommerhuset har William, elev F17, travlt med at svinge øksen:

”Jeg er helt pjattet med det sommerhus. Jeg er blevet vild med at stå og flække brænde.” Snart er det tid til at hulke farvel til F17. Endnu et hold Ry’ere vil gå ud i verden med fornyet livsmod for at se med egne øjne og ret forstå, hvad tiden vil. Forhåbentlig vil de fortælle historien om nogle af de bedste måneder i deres liv – og sende flere elever.

I sin afskedstale til eleverne fortæller Ole om *æ evighed*. Evigheden. Det er et udtryk han bringer med sig fra højskolelærer Aage Rosendal, der drev Æ Verdensuniversitet i Skyum Bjerge i Thy i 70’erne.

”Jeg håber, at eleverne tager herfra med en klar oplevelse af fællesskabets magi. Og så begrebet livsoplysning – at de har fået lov at se ind i evigheden bare et par gange. Der, hvor alting er forklaret – også det uforklarlige. Det er øjeblikke, der bliver målet for resten af ens liv: Opmærksomheden på de øjeblikke, hvor alting er forklaret. Man kan leve et liv for de øjeblikke. Det er vildt stort, at man kan leve et liv for det, men det giver mening, når man har fået lov at have dem. Højskole handler om at se det paradisiske – at have set *æ evighed* i små glimt. Hvis eleverne ikke har oplevet det på deres højskoleophold, så beder jeg dem om at gå over på kontoret og få pengene tilbage.” Lige nu ser det lyst ud. Æ evighed lurer i små glimt hele tiden. For den opmærksomme.

KILDER

"... at se med egne øjne" En kronike om Ry Højskole 1892-1992 af Hans Munk Pedersen, udgivet i anledning af 100-års jubilæet.

Diverse nyhedsartikler online og fra Infomedica.

Elevtal, Ry Højskole fra 1951-2017.

"Gud anno 1992" Essays til Ry Højskoles 100 års jubilæum, redigeret af Knud Riis og Niels Højlund.

"Højskolen som brobygger," Ry Højskole 1999.

Ry Højskoles årsskrifter fra 1989-2016.

www.ryhojskole.dk

INTERVIEWS OG SAMTALER

Ansatte

Inge Ørntoft (ansat 1993-...)

Lene Friislund (ansat 2001-...)

Torben Madsen (ansat 2001- ...)

Brian Hansen (ansat 2005-...)

Thorbjørn Hjalager (elev F96, ansat 2003-...)

Bendt Svendsen (elev 1978, ansat 1980-...)

Kirsten Svendsen (ansat 1977-2017)

BESTYRELSEN

Michael Stevens (elev F2005, Elevforeningens bestyrelse 2005-2008, bestyrelsen 2010-...)

Freddy Jensen (ansat 1989-94, bestyrelsen 2004-2017)

Jan Kjellerup

(elev F88, ansat F92 og F96, Elevforeningens bestyrelse 1990-94,

bestyrelsen 2014-...)

Niels Nybro (2012-...)

ELEVER F2017

William Horn

Helene Kemp

Jacob Steiglich-Petersen

ELEVFORENINGENS BESTYRELSE OG TIDLIGERE ELEVER

Hanne Skjærlund Andersen (F99)

Anne Bendixen (elev F13, Elevforeningens bestyrelse 2015-...)

Jeppe Bay Lynggaard (elev F15, Elevforeningens bestyrelse 2015-...)

FORSTANDERE

Henrik Kidmose (ansat 1988, 1990-99, forstander 2000-04)

Svend Thorhauge (2004-08)

Ole Toftdahl (2008-...)

Anna Bonderup, ægtefælle til forstander Jens Bonderup
(ansat fra 1975, forstander 1989-2000)

TIDLIGERE ANSATTE

Jesper Øland

(elev F95, ansat 1995-97, Elevforeningens bestyrelse 1997-2001, bestyrelsen 2001-2006)

Gertrud Thisted Højlund (opvokset på højskolen, elev F00, ansat 2009-10)

Rasmus Kolby Rahbek (2008-12)

Jens Lauesen

(elev vinterskolen 82/83, Elevforeningens bestyrelse 1983-93, ansat 1994-2003)

Birgit Dahlstrup (1981-1995)

Kristian Samuelson (ansat 1993-2001)

FOTOCREDITS

Arkivet, Ry Højskole

Birgit Dahlstrup

Bo Bergstedt

Joachim Ladefoged

Marie Venø Thesbjerg

Søren Bresling

... OG RET FORSTÅ, HVAD TIDEN VIL, MEN IKKE TRO DENS LØGNE ...

AF MARIE VENØ THESBJERG

**RY
HØJ
SKOLE**

